

Diss. 738(6)

COMMENTATIO INAUGURALIS

d e

HYDROPHOBIA,

q u a m

consentiente Inclyta Facultate Medica

Almae Studiorum Universitatis Jagellonicae

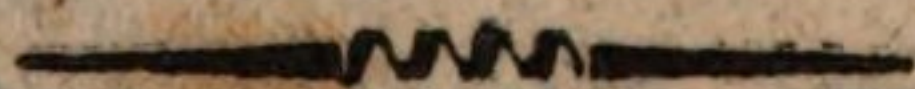
s u m m o s

in Medicina et Chirurgia honores

legitime capessurus

publici juris facit

JOSEPHUS JAKUBOWSKI.

CRACOVIAE

Excusum Typis Universitatis.

1 8 9 1.

Conclusionem Facultatis Medicae die 24. Februarii 1821. constitutum opiniones prolatas in dissertationibus ei oblatis, considerandas esse tanquam earum Auctoribus proprias, quas Facultas nec approbandas nec improbandas esse censet

V I R I S

munerum dignitate, virtutum splendo-
re, vitae integritate, eruditionis ac expe-
rientiae laude, meritorum in bonum pu-
blicum multitudine ac gloria, conspicuis
et g r a v i s s i m i s

FACULTATEM SALUBERRIMAM

in

UNIVERSITATE CRACOVIANSI

constituentibus

PRAECEPTORIBUS ac FAUTORIBUS

de studiis suis permultum meritis
ac ideo omni obsequii et honoris cultu
suspiciendis et ad cineres usque colendis
hasce studiorum primitias

gratissimi animi ac justae venerationis
testimonium

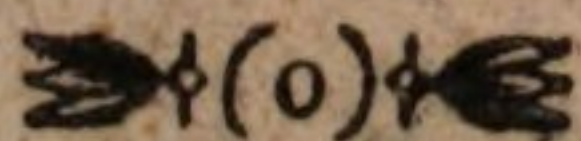
devotissima mente consecrat
maximis Eorum in sua institutione positio-
laboribus

devinctissimus

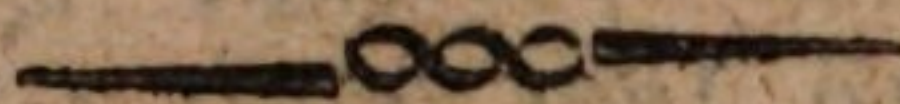
Auctor

Praefatio

*Quum mihi summos in arte salutaris honores ambienti specimen quoddam in lucem edere oporteat, nemo quaeso vitio id ver-
tat, me materiam, de qua permulti Pra-
ctici nuper egregie disceptarunt, pertrac-
tandam sumsisse; nam neque scribendi pru-
ritus, neque famae, quam tyro medicus
sperare minime possem, cupido, sed mos
a multis retro jam annis receptus, ut cala-
mum arripiam, me compulerunt, idque offi-
cium, divi epistolae ad PIONES auctoris
praeceptum, quid valeant humeri, quid
ferre recusent, in animum revocans, eo
magis meticuloso adii animo, quo magis
temporis brevitatis, libelli angustiae, requi-
siti otii et subsidiorum literariorum penu-
ria mihi ad majora conscribenda impedi-
mento fuere, et quo minus prolixa haec mate-
ria fusius a me fuerit pertractata, valde
prohibuerunt. Si qui itaque sunt, qui libel-
lum hunc nullius pretii ac Eruditorum lectio-
ne indignum esse existiment, cum illis et
egomet totus consentire non erubesco, la-
borem vero huic meditationi impensum, nul-
lum supervacuum egi, dum leges hunc a
me omnino postularunt, quibus nisi satisfa-
cere jussus fuisset, hasce meas lucubratio-
nes excudendi veniam ipse mihi lubenter
denegarem. Dabunt igitur pro benignitate
sua*

sua Lectores veniam, si quicquam in hoc periculo erroneum, vel minus exacta iudicii trutina examinatum, aut styli tandem comtioris lima non sufficienter politum, invenerint, homo etenim sum, nec humani quicquam prorsus a me abesse perspecte scio.

*Hactenus vero nullius ea comperta fides, cui
credi queat salus miserrime periclitantis
hominis, quum nullum sit notum (antidotum)
cujus experimenta certa, sed vel speculatio-
ni orium debent, vel descriptis ex alio con-
fissum fuit.*

Boërhaavius aph. 1147.

Inter tot, quae suo destinaverat usui,
suoque mirabili industria et animi, qui-
bus praepollet, dotibus, subiecerat mor-
talium genus imperio, ac quiete severum
ferre jugum coëgerat victa, Europae im-
primis animalia, magnam profecto et
vix aequiparandam domino suo utilitatem,
sed haud minorem quoque insimul adfer-
re valet noxam, adulatorium hocce, blan-
ditiis ubique irrepens, populis maris au-
stralis, Otahitis aliarumque incolis insula-
rum nutrimento pro parte inserviens, ac
non minus fidelitate singulari, quam ad-
miranda sagacitate conspicuum, cuivis-
que haud ignotum animal, canis, qui
tamen persaepe hominis potius, quam sui
ipsius peccat noxiusque evadit ex culpa.
Omissis (has etenim adducere iisque hic
immorari superfluum duco) quas a cane
haud

haud rite custodito, sed caeteroquin sano, inferri pluries ac quotidie fere impune tristi experientia cernimus, noxis, eas praecipue hic consideraturus sum, quas animal hoc rabie correptum homini adferre observatur, similem in eo, ac quo ipsum prius adfectum erat, progignendo morbum, quem hic, quantum mihi tyroni in arte medica per vires quas parvas eheu! nec proposito respondentes ipse nimis hodie sentio, licebit, depingendum sumpsi.

Definitio. Atrocissimum vero hunc, capitalem, natura nunquam sanatum, ac omnia fere adusque, ubi haec scribimus, medicorum auxilia eludentem! descripturo morbum, diversorum imprimis, quae ad illum designandum civitate donata sunt, nominum proferendorum succinctaeque illius exhibendae definitionis obvenit necessitas. Est autem *Hydrophobia*, *rabies canina*, *Cynolysson*, *Aërophobia*, *Pheugydron*, *Phobodipson*, morbus plerumque a canis rabidi morsu originem ducens, atrox, nervorum distentionibus cum magno furore ac mentis delirae accessionibus per circuitus saepius redeuntibus stipatus, atque ob spasticam et dolentem pharyngis constrictionem potus invincibilem horrorem, ejusque ob anxietatem summam ac suffocationis metum impossibilem adforens deglutationem, nec non
omni

omnium splendidarum rerum ac aëris fuga et sensilitate ad omnia objecta summo opere adaucta conjunctus.

Divisio. Diversa hujus, cujus prima vestigia in Actaeone Diodori filio miserrime extincto occurrunt, (C. Sprengel hist. med. I. 149.) apud Auctores obvenit morbi divisio, ejus tamen in *Hydrophobiam veram* ex animalis morsu certe praegresso proveniente, aliamque *spontaneam* sine ulla infectionis praegressae suspitione obviam a multis praecipua censetur. *Illam* iterum, prout animal mordens vel rabidum sine dubio fuit, *veram stricte sic dictam*, vel tale duntaxat putatur fuisse, *spuriam* appellant. *Spontanea* vero difficilem potius et dolorificam ab inflammatione vel spasmo productam deglutitionem, indeque potus aversionem, vel Tetani symptoma aut furoris sequelam indicans, in *idiopathicam* iterum, speciem raro hucusque observatam, ubi morbus hic qua primaria incedit affectio, ac *consensualem*, ubi fortuito ad alios accedere observatur morbos, dispescitur. *Idiopathicam* in homine subinde occurrere docent multa ab auctoribus adnotata exempla; et sic a Scaramuccio in Eph. N. C. D. 3. A. X. app. p. 249. juvenis citatur, qui post vehementem indignationem digitum sibi proprium memorderat, ac post 24. horas hydrophobus animam in furore effla-

flavit, similemque casum *Pouteau* habet post 15 jam horas lethalem, *Essai sur la rage* p. 7. *Raymond mem. de la S R. de med.* II. puerum et *Rouppes nov. act phys. med.* IV. nautam sponte hydrophobos referunt. *Rust Mag. f. d. ges. Hkde.* I. B. p. 124. — *Consensualis* in *spasmodicam* et *symptomaticam* distinguitur, quarum illa non a specifico nervorum systema inimice adgredienti provenit veneno sed mera irritamenti localis laesum nervum afficientis est sequela, Tetanoque similis, ac capitis laesiones, algorem et aestum, spirituosorum abusum, vehementesque animi excipere dicitur commotiones. *Cf. Ueberlacker Diss. med. in Univ. Vind. hab. ex M. Stoll prael. conscrip.* T. II. Ex refrigerio lethalem habet *Rabache de Coroy in Journ. de Med Chir. et Pharm.* 1789. T. 80. ad quam fors certe plura *Cynolyssi* sanati referenda esse videntur exempla, et hic putante *Bader* Opium, Moschus, Belladonna et remedia similia praecipuam sibi comparavere famam. Haec symptoma plerumque aliorum constituit morborum, ut febrium nervosarum, ac inflammationum praeprimis membranacea corripientium organa, Epilepsiae, Hysteriae, ac Hypochondriae. *cf. Ueberlacker.* Hydropis symptoma refertur in *Hamburg Mag.* I. B. visa quoque fuit a vermibus in ductu cholodecho haerentibus; per sphacelum

ad-

adductam habet *Hildebrand* in *Nov. act. N. C. T. III.* Menostasiae symptoma refert *Philip Journ. de Med. Chir. et Pharm.* 1781. T. 56. Post magnam sanguinis jacturam semel observavit *Haase über die Erk. und Kur d. chron. Kheit Leipz.* 1817. I. 258. Curam vero hic ad morbi primarii indolem dirigendam esse, facile quisvis perspicit. — Magni certe haec divisio, in dignoscendo et curando exitiali hoc morbo est momenti, ac ideo minime vilipendenda; haud raro etenim accidit, ut veram hydrophobiam ob infectionem oblivioni traditam vel ab aegro non animadversam pro spontanea, aut e contra aliis in casibus hanc pro illa rabiei certae in cane haud parum inscii declaremus, frustra neos ex culpanda diagnoseos despectione aegrum subire tum animi, tum corporis cogamus cruciatus, remediorum forsitan efficacia plenarie destitutorum ultro, haud parva sane ob errores in diagnosi commissos tum aegrotantis tum ipsius artis salutaris cum noxa, beneficam confirmasse seducti gloriemur virtutem, ac morbum, quem avertere nobis in animo erat, eo certius ac majori cum atrociam inopinate erumpendum magno miserorum vitae invitemus cum periculo, funeraque nullo jam fors avertenda auxilio incauti eheu! lugeamus. — An vero hydrophobia a rabidi animalis morsu exoriens ab ea, quam iratum

tum induxerat animal, differat, nec non an haec ultima et spontanea ultro alios inficere valeant, peritioribus dijudicandum relinquo. *Egine Journ. de Med. Chir. Ph. T. 56.* puellam a furibundo hydrophobo ex febre maligna decumbente innocue demorsam habet. *Cf. Rust. l. c. p. 122. et 164. sq.* Vera e contra a symptomatice tum propria, quae illam infert, causa, tum diversitate morbi ejus fundamentum constituentis, ac singulorum concomitantium symptomatum illorumque decursus distinguitur. Ubi symptomata hydrophobiae ante 14 tum a morsu diem adparent, ultra 48 horas durant, ac prodroma plures per dies aegrum detinent, ibi spuriam semper adesse autumat *Goeden üb. d. Bedeut. u. Heilmeth. d. Wassersch. Breslau 1816. p. 152*, ac phantasiae vel erroris in diagnosi dicit sobolem esse. — De spontanea ac symptomatice uberius angustiae libelli disserere vetant, hic igitur de vera tantummodo hydrophobia, ex animalis rabidi exoriente morsu sermonem nobis instituere fas est; permulta autem hanc homini inferre valent animalia, in quibus sponte frequentissime cernitur evolvi, uti in lupis, vulpibus, felibus, equis etc. ursos quoque et leopardos. *Caelius Aurelianus de morb. acut. L. III. c. IX.* simili rabie noxios accusat. *Simiam Serenus Sammonicus dum de med.*

med. praec. dicit: Sive homo, seu similis
turpissima bestia nobis

Vulnera dente dedit, virus simul in-
tulit atrum.

Haec etenim animalia hu-
morem virulentum aliisque inficiendis
aptum ac in corpore suo praeparatum hu-
mano generi horrendo simul cum morbo
infectionis per opus, morsus quam ma-
xime per viam iniqua proh dolor! fre-
quenter communicant sorte, et haec est
unica, quae hominem in maximas mox
indigitandas conjicit miserias, excitans
morbi exitialis causa.

Symptomata in cane rabido. Prolife-
rum, quod novem ei per menses tutissi-
mo contra omnem injuriarum accessum
inserviebat domicilio, vix deseruerat ho-
mo viscus, quum, laxatis inter eum et
matrem vinculis, nunc propriam vivere
incipienti vitam, intimamque et nunquam
disrumpendam ambeuntibus cum rebus in-
eunti societatem, continuo illi cum hisce
haud aequali certe pluries virium concen-
tu, supremum usque donec obierit diem
luctandum sit, quas res externarum sub
nomine potentiarum notas depellere, vel
iisdem succumbere debet. Tot autem,
quibus morbi gignuntur, circumdant ho-
minem causae, ut iis resistendi impossi-
biles videantur pluries mortalium cona-
tus, imprimis si noxae earum aut mo-
dus hasce delegendi et cognoscendi eos
latea-

lateant. Violentissimae certe morborum causae omnem elidunt resistentiam, et dispositos aequae ac ad illas suscipiendas minime proclives infestare solent; aut inopinate nos quaedam earumque actionem minime sperantes adgrediuntur, ut igitur hasce evitandi nobis non semper sane concessa sit potestas, cognitae vero facile, saltem pluribus in casibus, avertere hominibus licet: quare certissima, quam homo his sub angustiis ingredi potest via, ea cognitionis causarum nocentium, ac signorum, quibus hae sensus feriunt nostros, certe a nemine in dubium vocabitur, ut itaque limites materiae non transgrediar, cum in cane rabies non illico erumpat, cuncta incrementis morbi ad amissim nosse signa in summis certe cuique sanitatem propriam curanti esse debet, ut eo certius infectio praecaveri queat; haec igitur brevi enumerare placet. Vel spontanea vel per infectionem inducta afficiendus rabie canis, diversa in conspectum prodere cernitur morbosa phaenomena aliorum quoque subinde exordium indicantia morborum, inter quae tristitia primo murmurantis eminet canis, morosus sese abscondere, latebrasque quaerere post 3 jam vel plures ab infectione dies observatur; vocem heri adhucdum cognoscit, eique accedens blanditur, oculi turbidi et lachrymantes; minus notis ho-

mini-

minibus quos nunc effugere conatur, appropinquantibus obmurmurat, raro latrat vocem edens raucam; aquam vel plane respuit vel saltem eandem minus appetit. increscente morbo tristior, inquietus domini aedes fugit, oculi fiunt turbidiores; linea recta procurrens e via cedentes mordere non adeo contendit, quod post unum jam alterumve diem magis anxius herilem revisens domum, ac intentius latebras quaerens, facere conatur, ipsi quoque jam haud parcens domino, ac licet valida torqueatur siti, linguam tamen madefacere pertinaciter horret, cibosque respuit, tenacem ex ore depluere sinens salivam, nares abundantem magna simul fundunt copia mucum; morbo singulas in horas magis increscente inordinatè fugiens decurrit, nunc etenim recta, nunc subito incredibili cum celeritate se vertit, ac in gyros quasi decurrit, oculis vel profunde in orbita latentibus, vel e contra prominulis rubris, inflammatis, lippidis, ac vel fixis, vel in orbita furibunde rotantibus, capite inclinato, pendulis auriculis, cauda inter pedes retracta celerius currit, vultu minaci, torvo, furioso, pilis hirtis ac ad dorsum praecipue erectis, lingua ex ore pendula plumbeo obtegitur colore, ac non modo nunc aquam, sed ipsum adeo, dum intuetur, corpus lucidum, festinans effugit; (aquam tamen ad finem usque vitae largiter haurientes legimus apud Joan. Hun-

Hunterum Trans. of a Soc. f. t. Improv. of med. and chir. knowl. Lond. 1793. et in Journ. de med. T. IV.) tandem lassatus, copiosiores effundens lachrymas, reptabundus ac vaccillans, magis magisque sensim pendulo capite, spumae tenacis in ore aucta copia, nigrescente lingua concidit in terram, seque prae debilitate vix sublevans, iterum anxie respirans concidit, ac tandem post 3 vel 4 dies gravissimis vitam finit convulsionibus. Canes sani eum odore sive alia quacunque de periculo moniti ratione effugiunt, ac raro eum adlatrant; vel saltem decurrentem non prosequuntur; haud semper tamen ita fieri, plurimi casus infectionis affatim edocent; ubi autem eum effugere illis non amplius licet, cum magno timore eidem blandiri conantur. Accidit autem non raro, ut canes in occultata jam intereant rabie, atque paccati, quemvis hominem effugientes eidemque obmurmurantes in latebris, quas intentissime quaerunt, 2do, 3tio jam 4tove pereant die, adeo, ut saepe, quonam devenerint ignoretur; ab iis tamen demorsi, (quod subinde facere tentant) hydrophobiae citius vel tardius erumpendae quoque incurrunt periculum. *Hunter* inter 14 canes a rabido demorsos, sub consuetis signis nonnisi 13 vita privatos adfert, 14tus autem ad finem usque vitae

vitae nullum rabiei edens signum, domino brevi adhuc ante obitum caudam agitantis summam ostendebat comitatem. Morbum hunc in canibus remissiones subinde habere, canes hero, quem prius venenato adgressi erant morsu, iterum blandientes docent. Cum autem rabidi canes utplurimum habitaculum derelinquant suum, igitur omnis necessaria cum cautela tantisper est fugiendus, dum stricto subjectus examini se a rabie immunem ostenderit.

Perstrictis pro virili, quae in cane observari solent, symptomatis, ad illa mihi nunc devenire oportet, quae in homine, in quem venenum rabiosum infelici sorte quocunque demum translatum fuerat modo, occurrunt morbosa signa. Demorsus a cane rabido quem atrociam miserrimi huius mali artisque praesidiorum saepe haud latet inefficacia, de die in diem funestam praegressi morsus expectans sequelam, imaginationem metu futuri exaltans morbi, celeriori ob terrorem animique morositatem ac inquietudinem ad insultum conduci cernitur infelix passus, ac ingenti tantisper angitur cum atrociam, quoad vel canis a rabie immunis detectus fuerit, ac pristina animi recuperata hilaritate levibus aeger sanetur auxiliis, vel ut plures tristissimi in Auctoribus occurrunt casus, ex invincibili nulloque modo fugan-

da tristitia hydrophobus quasi vitam denique cum morte commutet. Exempla vide in *Rougemont, Le Roux, Metzler, J. P. Frank. etc.* —

Omnia autem, quae in homine observari consueverunt symptomata, in duo a plurimis sigillatim hic mox indicanda dispescuntur morbi stadia: *Symptomata primi stadii*: In demorso plerumque, nisi magnitudo, profunditas ac organisatio partis laesae aliquam sanationi ponant moram, vulnus aliorum a veneno immunium ad instar cito consanescere solet, sanguinemque non semper magna in copia effluere sinit; quo minus vero cruorem plaga fundere vel puris minori scatere observatur quantitate, citiusque cicatrice obtegatur, eo certius eruptionem hujus atrocissimae affectionis divinare nobis licet. Aliquo temporis elapso intervallo, ab aliquot septimanis ad plures interdum menses, vel citius aut tardius, locum vulneratum dolor obtusus infestare coepit, cutis rubore et ardore manifesto sensus ferit medentis; partes finitimae insimul turgent, cicatrix splendet, livet vel profunde rubet ac vulnus denique reaperitur, quod tamen non reaperiri plurimi observarunt; tenuem, acrem, copiosum, foetentem, subrubrum stillat ulcus malignum ichorem; ipsum vero ulcus sanguine farctum, textu celluloso spongioso orisque inversis, ac luxu-

luxuriante carne obtectum apparet, quod ut clauditur, molestiae aegrum diversae torquere incipiunt, ut: dolor ac pruritus totam cutis occupans superficiem, tensiones, dolores in affecta parte singulares saepe eo vehementiae procedentes, ut aegri ardentibus injectis comburi malle dicant prunis, qui doloris sensus juxta nervorum directionem extensus in dorsi terminatur spina, pharyngem interdum quoque infestans, quam aeger sibi quodammodo constringi accusat; stupent insimul, resolvuntur ac leviter convelluntur partes, vasis absorbentibus et glandulis eadem recipientibus minus turgore vel inflammatione conspicuis, (contrarium *Goeden* admittit); hae tamen molestiae non ubivis tamen, vel non eadem semper cum atrociam, vel non illico vulneris excipiunt sanationem. Serius interea diversis adversa indicatur valetudo, quae a praegressae infectionis nescio, vel nimis medelae prius adhibitae et vulneris fidente curae, aliis plerumque tribui solent causis, ac quum haec jam apparent signa, aeger ipse imminuentem non jam amplius ignorans sortem, summo melancholiae, pusillanimitatis et hominum fugae torquetur gradu; lassitudo praeterea per universum divagans corpus, dolores rheumaticorum aemuli miserum excruciant, artus plumbea detinet gravitas, horrorem fere continu-

um, intestinorum dolores, appetitum des-
 letum, nauseam frequentem, sitim, ac pon-
 deris in praecordiis sensum, alvum vel per-
 tinaciter obstructam, vel e contra laxam
 accusat; cervix praeterea et dorsum tendun-
 tur. *Anxietas* insimul eodem tempore
 summa, vultu ac oculorum peregrino obtu-
 tu, truculento ac feroci expressa, aegrum
 nunquam derelinquit; respirat anxie, vox rau-
 ca et clangosa, gemitus ac singultus respi-
 rationem intercipiunt, aliaque apparent di-
 versa spasticae affectionis vestigia; pul-
 sus parvus, celer, debilis, irregularis, du-
 rus subinde et spastice contractus. De-
 nique animus in turbas conijcitur diver-
 sas, aeger tristis, meditabundus, anxius, ira-
 bundus, meticulosus ac desponso animo
 solitudinem continuo ac sedulo quaerit,
 ut in remotis locis tremens incipientes
 expectet misérias, vel sibi praesens non-
 nunquam adstantes ad hoc phaenomenon
 horrendum attentos facit, immo rogat, ut
 eum deligando sibi ab imminente ejus
 caveant rabie, atque severa nunc et inhu-
 mana ejusdem sed omnino subinde neces-
 saria atque ab eo ipso flagitata haec tra-
 ctatio persuasum de exigua salutis spe in
 incomprehensibilem conijcit anxietatem;
 quia tantum abest, ut aeger prae debi-
 litate de statu suo meditandi haud po-
 tens sit, ut potius e contra omnes animi
 functiones longe majori cum vigore proce-
 deden-

dentes lacrymas miserrimo adstantibus exprimant; *Goeden* p. 106 159 : res quondam gratissimas nunc despicit, ac vel nimis garrulus, vel e contra ad loquendum vix cogendus nihil respondet; frequentes, parvi, frigidi cutem aridam et pallidam obtegunt sudores, levisque interdum collum divexat dolor; membra algescunt, vomitus nonnunquam irritum nihilque levaminis adferente cietur conatu, quo porracea eicitur materies, lotium mittit limpidum, vertigo, temulentia, levis etiam aliquando adest desipientia, aurium tinnitus ac susurrus, oculi caligine ac maculis diversi coloris obvolitantibus torquentur, albagineam gerunt ruberrimam, lucem intensissime fugiunt, pupillaque contrahitur. Sub somno vel levissimo terribilia miserum instantem spectantia sortem perterrent insomnia, ac violentissime et cum ingenti jactatione prae terrore evigilans aeger nihil recreantem sibi interrumpi accusat somnum; subinde animo quoque linquitur; ad haec *Aurelianus* l. c. c. XI. „cum jam praetangi coeperint, insueta etiam querela aëris, tanquam austrini, quamvis serena fuerit dies. — Item difficilis toleratio atque taedium et recusatio imbrium, parva bibendi voluntas contra consuetudinem“ Signa haec morbum adnunciantia a nonnullis furoris taciturni nomine insignita rarior, certe in casu adeo mitia adparent, cito.

citoque transeunt, ut facile praetervideantur; rarissime plures per dies vel septimanas remittunt, ac quo magis insultus morbi appropinquat, eo violentiora fiunt ac manifestius animadvertentium feriunt sensus. Insultus vero morbi ipse tunc jam adesse censendus est, cum prodroma magis evolvuntur, cum, tristis, desperabundus animi habitus sensu instantis excruciat mortis, ac ubi anxietas interna sub bibendi periculo increcit, involuntariae convulsivae juncta jactationi. In hocce stadio saepe adhuc extra lectum aegri manent, donec interna anxietas magis continua fiat, habitusque tremulentus, convulsivus vehementior, praecipue vero periodi primae in secundam transitum eruptio ferocis, animalis furoris et dirissimorum, ad aquae adspectum spasmorum, tum animalis, involuntaria aliis nocendi cupiditas, denotat; quae limitum utriusque periodi distinctio (etsi fines hi tam arcte poni a scribente nequeant) magni sane in prognosi et cura est momenti, exempla enim morbi in 2do stadio debellati plura ad primum potius sunt referenda, ac errores in separanda utraque morbi periodo designant, laudesque igitur remediorum restringi jubent. Stadium hoc per 1 tantum vel 4 nonnunquam aut 12 dies perdurans, mox instans verus morbi horrendi excipere solet insultus, quem vero in propinquo

- ii -

II : II : II

ii : ii : ii

IV - IV - IV

quo esse sequentia alterius stadii mox indigitanda adnunciant signa.

Symptomata secundi stadii. Summarum, in quas genus eheu! humanum secundo huius exitialis morbi in stadio coniici cernimus, imaginem miseriarum accurratissimo depicturus penicillo vix, qui misericordia non commoveatur, est certe quisquam, atque utinam nunquam amplius quopiam medico in libro, nisi historico hasce adhuc describendi necessitatem sors inducat mortalibus inimica, illiusque atrocissimi et funestissimas struentis insidias morbi tandem e lectulis aegrotorum edicere nobis liceat exilium! Ubi jam verum insultus appropinquat initium, per saepe a loco, cui prius inflictum erat vulnus, summa sensilitate nunc praedito, exorientem alternatim cum horroribus persentiunt aegrotantes aestum, cui partium internarum ardores, pharyngis praecipue cum febrili nonnunquam continuo vel remittente junguntur insultu, paroxysmumque proxime praecurrunt; vultus magna distortio, spirationes convulsivae, cordis ingens palpitatio, terribiles angores, oculorum torva et truculenta rotatio, adnatae indoles cruenta, aspectus ex singulari anxietatis, metus et contumaciae miscela nunc horridus, nunc misericordiam commovens, praecordiorum palpitatio; urina vel intercipitur, vel limpida mittitur,

vomitibus aegrum vexat irritus, spasticus est pulsus et intermittens: os muco plenum, et aridum siti validissima exstingui ob aquae horrorem nescia, qua plerumque series alternatim revertentis inchoat rabiei, aegrum excruciante: haec potum aversatio sensim demum vehementia increscit, sub primo enim bibendi periculo nunquam antea animadversam nunc persentit anxietatem, ac vas perterrefactus seponens alii cuidam hunc sensum aversationis adscribere miser vult causae, et hunc primum conatum casu quodam frustratum fuisse sibi persuadens, repetere eundem cum summa statuit constantia, sed vix vitrum aqua repletum ori prae siccitate ardenti admoverat infelix, cum ob violentam gulae constrictionem nova jam detorquetur anxietate, respirium difficile, pectoris in altum elevationem, oculorum rotationem, tremorem, axillarum tensionem, spasmodicam musculorum colli cervicis faciei thoracis et abdominis cum violentis simul capitis motibus vultusque distortionem, constrictionem accusat inscius cruciatuum praesentes longe vehementia superantium. Subinde post plures irritos conatus parentum vel aliorum amicitiae aut propinquitatis vinculo cum misero conjunctorum precibus potius, quam spe felicius eventus coacto aquae pauxillum deglutire tandem permiserat sors, sed vix superiorem phar-

rin-

ryngis effugerat fluidum bocce partem,
 vixque flagrans prae ariditate madere ite-
 rum assumpto coepit oris cavea potu, cum
 anxietate incredibili ac aliis mox dictis
 vexatus miseriis, porrigentes aquam tau-
 rino quasi perterrens ac repellens robore,
 hoc, quod vix assumerat, jam eijcere prae
 anxietate ac suffocationis metu cogitur
 fluidi tantopere necessarij pauxillum, ac,
 qui vim morbi ante pauca minuta vince-
 re ausus est, nunc debilis, pallidus, tre-
 mens, interrupta ducens suspiria, malum,
 quo ob ingentem sitim afficitur, longe mi-
 noris facit, quam auxietatem, quam de-
 glutitionis sub opere, immo a sola potus
 vel cogitatione experitur. Vix autem an-
 xietas haec aliquomodo deseruerat aegro-
 tantem, cum fame aut precibus vel curio-
 sitate impulsus solida quoque, an similes
 experietur cruciatus visurus, ingerere ten-
 tat, summoque nunc tum sibi tum adstanti-
 bus concipiendo vix cum stupore nullum
 sibi jam sub hoc tentamine poni asserit
 obstaculum, laetusque nunc, a metu parum-
 per vel fere in totum liberatus, rursus aquam
 ingurgitandam sumit, quam tamen, quod
 repetere scribentis horret animus, vix o-
 ri flagranti admotam reijcit, ac dirissimis
 convulsionibus poenas huius audaciae nunc
 gravissimas luere cernitur a medico, fa-
 teturque miser aqua illico regurgitante
 ac per labia defluente, sibi videri aliquid
 e ven-

e ventriculo reascendi quod aditum praecludit suffocationisque inducit metum et ventriculum nec a guttula quidem made-
factum fuisse, ac medicus exhinc, quem nunc impossibilis haec deglutitio symptomatibus saltem quibusdam quocunque demum mitigandis modo longe imparem reddit, tristissima haec, quin opem vel solatium aliquod adferre valeat, adspiciens, ac spem subsequendae forsitan felici casu curae hujus exitialis morbi omnem plane extinctam videns, ad ulteriores amplius neque vi neque precibus aegrum cogere audet bibendi conatus, nisi violentas adstantibus vel aegroto sub furoris insultu inferri velit videre manus. Non essenziale tamen hanc potus aversionem constituere signum, plura absentiae ejusdem a *Meadio*, *Sellio*, *Measio* et aliis multis edocent exempla, et recte quidem *Goeden* p. 210 non ad hoc symptoma, sed maxime ad tempus, quo apparet, ad periodum et gradum morbi attendendum esse monet, exemplis morbum hunc in primo stadio, ubi hoc tamen jam adest signum, sanabilem esse, evincens, plures enim aquam haurientes post aliquot animam videri efflasse horas, dum alios eandem difficillime assumentes methodo sua a limine mortis restituerat. In primo stadio bibendi periculum distortionem quidem musculorum faciei producit, sed levem et transitoriam, cum ter-
renti

renti ac pavido horrore, tremore, motu-
 que capitis convulsivo, et anxietate cito
 transeunte, sine animali furore aquam
 aegrotantes aversantur: in secundo vero
 stadio aegerrime illius fert aspectum, di-
 rissimae enim illico nervorum distentio-
 nes, ferocissimi motus, furor animalis,
 anxietas incredibilis, suffocationis metus
 summus, celeris, convulsiva et inquieta
 jactatio cum thoracis et abdominis con-
 vulsivo motu, vultuspue distortionem ma-
 gna subsequuntur ac continuo adsunt,
 immo sponte quoque sine aquae aspectu
 per circuitus increscentes obveniunt, in-
 tervalla, quibus quiete fruitur, nunc
 breviora sunt, ac convulsiva anxietas im-
 minuitur quidem, sed nunquam plenarie
 derelinquit aegrum, cum spuma ante os
 tenaci et saliva virosa continuo per os
 et labia defluente, ac studio sibi ipsi vel
 adstantibus nocendi. — Sed non hic jam
 tantorum malorum est finis, atrocissimi e-
 nim, inauditi fere o, terque quaterque
 miserum! celerique exhinc passu vehe-
 mentia increscentes divexaturi terrentes
 instant cruciatus; non etenim solum ore
 assumptam aridissimo egurgitat infelix
 aquam, sed immo nomen quoque gratis-
 simi sibi quondam summopere timet au-
 dire fluidi, vasorumque hocce alias con-
 tinentium aspectum abhorret, et post
 frustranea aliquot bibendi pericula sali-
 vam

vam quoque flagranti continuo effluere sinit ex ore, spumamque tenacem in magnis frustis cohaerentem ante os formare, ac patuum non modo adspectum, sed immo torrentis fluvii vel venti strepitum, sanguinis e vena missi, murmurque effluentis expavescit urinae, ac splendida quoque, uti speculum, vitrum, parietes dealbatos, glaciem, metalla polita aliaque id genus videns, in furorem dirisimasque illico nervorum conjicitur distentiones. Quin cutis etiam tanta prae-pollet sensilitate, ut ejus neque tangi ab aqua vel alterius manu possit vel levissime peripheria, quin summo hoc tibi furibundus aeger ducat crimini ac immisericordiae accuset, taurinoque repellat robore, injuriamque sibi illatam crudelissime ulciscatur; atque hujus eheu! qua ad-usque laetus fruebatur, vitalis aurae, nunc sola vel commotio, solum ejusdem per fenestras vel portas apertas flamen angores vehementesque inducit cruciatus, immo ad ingressum hominum, quos sibi miserrimi aquam adferre putant, convulsiva universi corporis torquentur jaetatione. Insimul omnium organorum magnopere acuitur sensus, aurium experitur susurrum ac tinnitum, flammam adsiduam videt et maculas obvolitantes, lucisque impatiens eandem fugit: morbo vehementia magis incrementa, timor ac

ter-

terricula animum implent, furoris insultus crebriores et validiores fiunt, violentissima aegrum sub insultu exercet jactatio, exsilit e lecto; vehementissime vociferatur, ejulatur, dilacerat, diffringit, contundit, quidquid attingere potest, vincula compedesque fortissimas licet magna vi dirumpit, seque atrocissimum adstantibus curamque adferre cupientibus hostem liberat, ac furore eos animali ferocissimo perterret, ac haud raro, ipse mentis tamen fere semper proh dolor! plenarie compos, sed furori resistere non amplius valens, amicissimos sibi quondam et suam nunc condolentes sortem mordendi ac saliva virulenta conspurcandi persentit cupidinem, et aliquot subinde momentis, antequam involuntario et morbi atrocitatis inducto mordendi feratur studio, qui circum eum adstant, ut sibi a noxis sub furore forsitan a se inferendis, quantum possunt, caveant, admonet, remittente vero paroxysmo, veniam si quid eis furore impulsus intulerit mali, lachrymas profundens petit: et licet hoc symptoma a quibusdam in dubium vocetur, et nonnisi severae adscribatur tractationi, exempla tamen tristissima a Meadio Oper. T. I. p. 164 et Sallmuthio Obs. med. Cent. 1. Obs. 96. annotantur, ubi aegri amantissimos sibi furoris reddidere vitam arripientes victimam: Vox et loquela continuo gemitu, suspiratu-

tu, ululatu, ructu ac singultu latratus canini a Veteribus citati assumit tonum, cum quo involuntarium simul, convulsivum undique captandi, stragula aut vestes vel adstantes mordendi ac dilacerandi magis adhuc increscit studium; (quae vocis gravis mutatio nervum vagum aliosque ad vocem edendam contribuentes affici manifesto docet, morbique progressum limitibus certis constringi demonstrat); haec tamen vox canis latratum permultum aequans a multis negatur, cf. *Tulpius Obs. med. L. I. et Sprengel Instit. med. T. IV. Amst. 1814. p. 621.* alique plures: atque hocce in statu a causa vel minima totum saepe corripitur Tetano corpus, ejusque spirae similis, sive canina ut *Aurel. c. XI.* dicit, adest involutio; aliquando se suffocari exclamant, opemque tunc miserrimi quam citissime sibi ferendam efflagitant, trismus accedit cum tensa praecordiorum et ventris indole, maxilla inferior nonnunquam continuo movetur, ut linguam sibi commordeant; obstructionem alvi experiuntur pertinacem, urina rubra, flammea, inscio effluit aegro, singultibus violentis miseri torquentur, salacesque viri obrigescente inscii semen ejaculant pene, coitumque summe adpetunt. Praegresso in quibusdam vel post ingestum cibum aut potum ad ventriculi regionem ardore prasinam vel atram ejciunt.

unt vomitu bilem, qua effusa aliquid aeger persentire videtur levaminis. Febris ob fluidorum defectum sub finem praepriis accenditur valida, pulsus ut plurimum spasticus, debilis, irregularis, intermittens, aliquando naturalis, vel ab initio quoque et plenior, ac pro diverso constitutionis individualis statu varians; facies plerumque pallida, subinde rubet, ac sanguine quasi suffusa apparet; oculi scintillant, splendent ac obtutum figunt, quae tamen symptomata saepe subito immutantur. Miserrimi, sed nequaquam vitae peritae, immo summopere mortem metuentes, de frustranea medici et consanguineorum loquuntur cura, diemque mortis maximis, quos homo unquam perferre potest, cruciatibus et doloribus finem impositurae certissime indicant, et religiosi ideo in colloquiis solatium quaerunt miseriarum tantarum, amicisque lachrymarum torrentem excutiendo valedicunt, donec iterum supervenientibus convulsionibus in novum conjiciantur furorem, sub quo deliriis quasi vexati, et desperabundi de rabido, phantasiae suae obvolitante imagine, causa eheu! deplorandi sui status, a quo se persequi vel in eum mutari credunt, loquuntur cane, sermonem adstantium aegerrime ferentes. — Post insultum talem 12. 20. 30 minuta prima vel diutius durantem, quies iterum redit, aeger defatigatus

gatus melius se valere asserit, plangoribus, lamentationibus ac stertoribus consanguineos terret, anxietas imminui quodammodo videtur, oculorum obtutus fit minor, tristis est et animo abjecto ac subinde animam hactenus despondet, ut et mortem sibi consciscere cupiat, vel adstantes, ut semisericordia impulsus vita terribilissima privent, flagitet; singulae nonnunquam resolvuntur partes, pulsus debiles tremunt. Sensus quoque acutissimus totius corporis imprimisque pharyngis superstes observatur, ac etsi solida deglutire valeat aeger, ob validam attamen gulae constrictionem potus omnes, aut aquam solam aversatur, cum interea aliae, quas remittente insultu nonnunquam sponte exposcit, minus eundem adficiant sorbitiones, quas avide omni vi arripit et avaris haustibus, fixis oculis, vehementissimoque corporis nisu deglutit, sed subito iterum sponte, vel a forti quavis impressione, objectorum sibi inimicorum adspectu, animi perturbatione, aut victus quodam vitio commisso, facillime, spem parentum praesertim adhibitis auxiliis artis prius affulgentem nunc penitus dissipans, in novum post breviores semper remissiones, validius et diutius durantem ac denique continuum fere incidit paroxysmum, anxietas quovis increscit minuto, lypothymiae frequenter redeunt, sudores frigidi,

con.

Convulsionēs, sopor, angor vehemens, paralysis, exhaustio virium summa, aut inflammationes sociatae intra 3, ad summum 8 post primam morbi eruptionem dies miseriis his horrendis finem exoptatum imponunt; tristissimamque claudunt scenam. Non raro autem, praecipue, ubi in robusto, plethorico et habitum apoplecticum praeseferente subjecto nulla praegressa fuerat sanguinis detractio; miseri ob ingentem cruoris ad superiora impulsum apoplectica e vivis rapiuntur morte. Quo autem magis continui, velociore sunt motus convulsivi, quo brevior anxietatis remissio et citius transit, quo minus gemitus, suspirium, ululatus intermittunt, quo vehementior animalis, summum morbi denotans fastigium cum studio mordendi involuntario, adparet furor, eo celeriori ad Orcum conducitur aeger passu.

Causae. Magni in Oeconomia animali faciendus, et gerendisque cibis admixtus permultum sane ventriculi adjuvans functionem, propriis in glandulis secretus liquor, saliva, quem blandum et ab omni acredine immunem natura excerni jubet, a summa animi excandescencia veneficam assumere valens virtutem, periculosissimum procreare potest morbum; cujus deleteria mutationis vestigia haud adeo raro in hominibus irae nimis indulgentibus,

sed frequentissime tamen aliis in animalibus obvenire, permulta in Auctoribus occurrentia et partim jam a nobis superius adlata abunde docent exempla. Cum vero in homine nunquam alia veram hydrophobiam, nisi infectionis a cane communicandae, procreari videamus modo, in causas igitur deleteriam hanc in cane salivae producentes mutationem, nunc pro virili inquirendi elucet necessitas, quarum tamen ob summum medentium maximo conatu adlaborantium a priscis inde temporibus adusque dissensum, adeo vacillat adhucdum doctrina, ut in eas inquirentem summae et fere a tyrone haud superandae premant difficultates, tantaque primam hujus exitialis morbi causam involvit caligo, ut vix, quidquam amplius detegere nobis liceat quam de proxima aliorum specificorum et contagiosorum hucusque sufficienti destituti experientia noscimus morborum causa, a variolarum nempe pure variolas, a venereo ulcere syphilidem, a saliva rabidi animalis hydrophobiam procreari, nec certe opiniones mox recensendas imbecillitatem ac limites ingenii humani manifesto demonstrantes considerantibus melior unquam eadem qua saepe adusque via incedentibus, de morbi hujus indole speranda superest notio. Atque imprimis rabiem inter canes, variolarum inter homines adinstar, per infecti-

fectionem propagari, non vero sponte evolveri, cautela, ne cum rabidis sani commisceantur canes, in Jamaica observata, indeque canum rabidorum absentia *Hunterus* quodammodo probare videtur; ast si spontaneam denegare vellemus morbi evolutionem, unde quaeso primo in cane rabies erupisse credenda? Igitur malum hocce sponte inter canes sub certo influxu evolveri ac dein ultro propagari, frequentius tamen per infectionem induci admitendum esse censeo, jam vero quaenam illud in canibus excitent causae, videamus.

Plinius hist. nat. L. 29. c. 5. et recentius Schmucker Wahrn. a. d. Wkst. II. B. vermem sub lingua canum haerentem (tendinem certe vel aliud quoddam naturali conformationi minime contrarium corpus) quem *Heysham* *med. and. phil. Commentt. T. V.* glandulam virus rabidum aciduli saporis secernentem esse putat, ejusque excisionem experientia tamen docente haud proficuum in junioribus adhuc institui suadent. *Lister* et *Mead* validam fermentationem in sanguine canum magno ab aestu vel algore obvenientem accusant. *Schulze* salivam viventium vermium parvis caninis capitulis instructorum rabiemque provocantium plenam esse credit, quibus vestem a cane dilaceratam quodam in casu obtectam fuisse *Sal-*

muth l. c. Cent. 2. obs. 83 refert. Subitaneum ex frigore in aestum et vice versa transitum, cutaneae transpirationis defectum, scybalorum siccitatem, calidorum ciborum ingestionem subitaneam (abdominalium forsitan exinde viscerum inflammationem haud inepte derivandam) ingentem quoque iram plures inculpant. *Coeilius l. c. c. IX.* quendam a gallo gallinaeo pugnante, leviter laesum hydrophobum adnotat, similemque habent casum *Ephem. N. C. D. 3. A. X in app. p. 250* et *le Cat Journ. de Med. T. II. Rust. l. c. p. 124* et alii plures, multaque habet Gescherus huc spectantia exempla. Cadaverum vel alius putrefactae carnis calente praesertim aestate devorationem, avidam sitiende corpore putidae et insectis refertae aquae ingurgitationem multi accusant, quae quidem causa aliis morbis, sed an semper rabiei? ansam praebere potest; talia enim animalia, uti canes, lupi, vulpes etc. plurimum rabie afficiuntur, at nec canes, qui nec extremis quidem carnem putrescentem gustant labiis, catulli ad gremium dicti (*Schooshunde* Germanis) ab eo immunes sunt morbo, licet forsitan ultimi non spontanea, sed per infectionem inducta laborent rabie. Canes pastoricios et vertagos ob maiorem cum lupis et vulpibus societatem ac primitivam ferociam plurimum rabie affici, eorum.

rumque morsum periculosiorem esse ac citius hydrophobiam procreare, alias vero canum species primitiva non affici rabie, putat *Goeden* p. 229. Venerem denegatam plurimi accusant experientiae castratos canes rarius fieri rabidos, innixi, praecipue quod canes coituri summis tum frigoris ac aestus, tum famis et sitis inter se colluctantes exponantur injuriis, dein quod in Oriente et Aegypto catenis non coërciti, sibi que commissi mansueti sint nec rabie afficiantur, *Larrey Denkwürdigk.* p. 250. ac quod volatilis, nidorosa, et hydrogenea spermatis masculi indoles, qua praedominante ganglia eorumque nervi facile inundantur, et alienata sic secretionem virosam producant substantiam, huic vitio producendo haud impar esse videatur. *E. Hartog de hysteria contagiosa s. hydrophobia.* Erl. 1806; quae certe causa forsitan maximi est habenda, furibundos enim tunc canes observare licet, ac praeterea haud desunt exempla canum et aliorum animalium morsu venenato homines hoc in opere se perturbantes agredientium; sed cur lupi, vulpes, et pastoricii ac vertagi canes rabidi fiunt, quibus coitus non denegatur? cur denique catulli ad gremium dicti licet non eo, quo forsitan appetunt, coëant tempore, rabidi tamen non evadunt? cur apud cervos, canibus ut dicunt, multo salaciores furor

ma-

magnus, sed tamen non rabies, apparet? Castrati canes ab alio nunquam, a cane vero foemella eo itius, ac majori cum furore morderi dicuntur, *Schmucker l. c. p. 363.* Igitur ultima haec causa fors maxime ad hunc morbum procreandum confert, sed aliis simul incidentibus conjuncta demum miseriis, quod ulteriori experientiae relinquo. Val. *Hildenbrand* mares canes primitiva, foemellas autem semper tantum per infectionem inducta laborare affirmat rabie, an ita certe? Aquae defectus praesertim sub aestu intenso haud sine culpa esse videtur, ab aestu enim caput excalefit, ac in Encephalitidis incidere possunt canes speciem, ubi in homine aquae metus haud insuetum est symptoma, cujus tamen saliva non inficit, ea vero canis ob majorem fors ejusdem ferociam veneficam assumit virtutem; praeterea *Hillary Beob. üb d. Veränd. d. Luft etc. d. Ins. Barbados, p. 290.* in regionibus calidis frequentissimam immo endemicam putat rabiem, ac *Moseleyo* teste inter tropicos populariter grassari observatur, et *Pacalis* etiam inter canes ex nimio aestu (99° ultra Fahr) talem nuper observavit, ac immo homines quique sine infectione hocce laborare posse morbo probabile reddit. cf. *Salzb. Med. Chir. Zeit. 1820 II. B.* et apud nos diebus canicularibus plurimum rabies fertur erumpi;

pi; aestum vero e contra inefficacem esse probant observationes in Cyprio, Tripoli Syria, Aegypto et Arabia, in quibus regionibus intensissimo quo uruntur insignibus aestu, ac sub summo aquae defectu fere nunquam rabies obvenit, dein cur hyeme quoque occurrit? — Sporadice ut plurimum adparet, epidemicam in canibus observatam refert *Rougemont Londini 1758 — 1759, Philadelphiae 1779 fuisse narrat Mease, ac Moseley v. d. Kheit. zw. d. Wendz. in India Occidentali 1783. ubi navibus quoque inclusi et hinc rabido morsui minime expositi, morbo laboraverant canes.* — En igitur praecipuas rabiei excitandae pares ab Auctoribus accusatas causas, quae quidem verae fors omnes vel saltem probabiles esse videntur, sed quae nam plurimum accusanda sit, ulteriori experientiae relinquo dijudicandum, in tanta enim opinionum contradictione nihil certi pro fundamento statui potest; non parum certe ut puto foenerare hic posset lucis, si, an dato in casu spontanea vel per infectionem inducta laborent canes rabie, certe observationibus adsignare nobis liceret, ex hac enim incertitudine, causarum quoque vacillare hucusque censeo doctrinam. Contagium rabidum, cui saliva pro vehiculo inservit, est fixae indolis, in aëre nullo modo solubile, (hac enim via nusquam propagata legitur hydro-

drophobia), ac facilius canes quam homines adgredi videtur, inter 4 enim homines et 12 canes ab eodem demorsos, omnes rabie periisse vidit *Hunterus* canes, homines vero omnes, a morbo sine omni adhibito auxilio immunes; ac in alio casu inter 20 homines unum tantum hydrophobum vidit: Licet vero consuetissimam morsus infectionis constituat viam acunicam juxta quosdam Auctores (*Rust*) oscula nihilominus, salivae ope digiti attritum, vestes, excoriationem cutis ipsam etc. accusant multi, alique rursus negant. Virus absque vulnere cutem saliva rabida inquinatam penetrare posse demonstrat *Tode in arzneyk. Annal. Kopenh.* 1790. 9 *H. Art.* 8. — Canis sanguinem hominis hydrophobi e vena missum lambens rabidus evasit, *hist. de l' acad. d. Scien.* 1703. p. 31. et plures tales observationes de veneni communicatione habet *Holland de veneno ex rab. anim. Leidae.* 1734. Venenum rabidum aliorum adinstar in ventriculum sine noxa assumi posse, dummodo nulla in labiis, gingivis ac palato adsint ulcera, quodammodo adfirmare videtur *Rust* p. 165. insitione non communicari, adeoque alios humores immunes esse, *Fothergill üb. d. Hundsw. a. d. Engl. v. Wernre Wien* 1810. p. 16. probat. Foeminam filo vestis dilaceratae ore avalso hydrophobam refert *Aurel. c. IX. et Hil.*

Hildanus Obs. chir. Cent. 1. obs. 86 ac in Salzbr. Zeit. 1815. II. B. p. 252. Heister. Wahrnehm. II. B. quendam ex fune, quo canis rabidus ligatus erat, in os recepto hydrophobum habet. Solius adspirationis odore ex rabido cane adducto Aurel. hydrophobiam procreari refert, quod tamen mihi nimium videtur, nam secus et aegro hydrophobo adstantes infici deberent, quod Rust negat ac exemplis probat, immo eandem cadavera ex hoc morbo demortuorum dissecantibus tribuit immunitatem. Schenk Obs. med. L. VII. puerum, qui gladio, quo plures ante annos rabidus canis occisus erat, parumper digitum laesit, hydrophobum refert mortuum. Portal virum, qui cani ante occisum osculum dederat, et Palmarius de morb. cont p. 266. infantes patri moribundo valedicentes osculis acceptis hydrophobos animam efflassee referunt.— Cum autem ut supra ex Huntero adtuli non omnes demorsi in hydrophobiam incidant, hocce igitur virus aliorum contagiorum more specificam exigere videtur receptivitatem, qua qui pollent, facilius prae caeteris periculum incurrunt; nec idem ubivis ad morbi eruptionem necessarium esse tempus exempla docent, ubi sat diu virus delitescebat, topicas tantum loci morsi producentes affectiones, donec totum in consensum tractum fuerit corpus. Aurel. post annum aut eo amplius,

plius, vel citius aut tardius, sed magis plures post 40 dies adfici credit. *Galenus Comm. 2. in L. 1. praed. Hipp.* post annum demum erupisse morbum refert. *Hildanus in Klein. Inter. Clin.* virus vel 30 annos quasi in corpore compressum latere antequam se manifestet, ac tandem ex improvise advenire aegrumque intra paucos rapere dies credit: *Hunter* 17mo mense erumpentem morbum refert. *Vogel* post 4 vel 5 menses jam a timore est alienus. *Cruikshank in Ed. 2da op. de vas. absorb. per 5 vel 6. hebdomadas* virus interdum in tela cellulosa haerere adnotat. Sed exempla post 20 vel 40 annos morbum erupisse, quae *Haas de mor-su venen. et rab. Viennae 1775* praecipua collegerat, angustiae libelli jubent omittere, pluresque fide digni observatores ad 40 dies, vel ad summum ad 9 menses virus hoc latere posse adfirmant, cum ob summam vasorum absorbentium irritabilitatem venenum osculis eorum adplicatum localem solummodo pluribus in casibus producat morbum, ac in massam humorum reliquam non illico absorbeatur: singularis huc spectat *Grisleyi relatio med. and. philos. Comm Vol. VI. de vulnere per 17 annos quovis vere recrudescente, ac a medico ordinario spontaneae sanationi semper relicto, quo demum mortuo, medela accommodata neglecta proximo vere exaspera-*

perata, ac inde aegra hydrophoba evasit, largaque ac repetita sanguinis detractio-
ne, tandem a limine mortis restituta: si-
milemque fere habet casum *Russel in Lond. med. Journ. for the year 1788. P. III. lethalem.* Quod autem nunc breviori nunc longiori virus rabidum ad morbi eruptionem indigeat tempore, diversae adsignantur causae: majus demorsos a cane in secundo rabiei stadio incurrere periculum putat *Goeden*, negat *Mease et Rust p. 120. sq. Salz. Zeit. 1820. III. B. p. 371.* Partes nervis ac vasis ditissimae, aut organis centralibus proximae, citius et fortius universalem excitare dicuntur morbum, quam quae pauciori vasorum nervorumque instructae sunt numero aut a centrīs satis remotae. Partem capiti propiorem citius morbi eruptionem producere ob majorem ad salivales glandulas viciniam ac difficilem e. g. in facie remediorum externorum adplicationem, putant *Sauvages et Goeden*, repugnat. *Johnstone mem. of the med. soc. of Lond. T. 1. morbum post 5tam demum septimanam ex vulnere genae dextrae inflicto erumpentem referens, et Mease in Salz. Zeit. 1820. III. B. p. 373.* — Copiam veneni vulnere illati majorem vel minorem citius vel tardius morbum progignere multi putant, negat *Mease l. c. p. 371.* ex vulnere parvo ac vix animadvertendo,

ac in sola ut *Tode* habet cutis excoriatio-
 ne constante aequali cum ferocia morbum
 eruptum adnotans, quam dum nimis am-
 plum inflictum erat vulnus. *Sauvages* ci-
 tius morbum obvenire dicit, dum immedi-
 ato salivae pars contaminata fuerat adtac-
 tu, alii vestibus salivam retineri ac morbum
 vel praeverteri vel saltim retardari putant.
 Hydrophobiam absque vulnere inflicto per
 salivam probabiliter chirothecae adhaeren-
 tem ac labiis repetita illius infrictione com-
 municatam erupisse legimus in *Hufelands*
J. d. pr. H. 1819. Nov. Nulla tamen est
 aetas, quae erupto morbo tributum con-
 ferendum denegare posset, sexusque est
 nullus, ut pueros non minus, quam se-
 nes, foeminas aequae ac viros, fortes eo-
 dem fere ac debiles furore, nunc citius
 nunc tardius ab hoc humano generi fu-
 nestissimas struente insidias hoste macta-
 tos doleamus; licet irritabiles, infantes ac
 mulieres praesertim gravidas citius et va-
 lidius a morbo hoc affici multi putent,
 quam senes et masculos. Diversa subje-
 cti ac partis irritabilitas et ad morbosum
 contagium suscipiendum receptivitas, quae
 quidem causa certissima esse videtur; *Hun-*
terus inter 20 homines demorsos unum tan-
 tum in hydrophobiam incidisse adnotat. In
abridg. of the phil. Trans. T. V. p. 366.
 duo pueri canis rabiem, quia cibos potus-
 que respuebat, explorantes ac linguam
 tan-

tangentes infecti narrantur, quorum alter post plures leves insultus tandem sponte convaluit, alter vero debilis mortuus est: hinc serenam et hilarem animi conditionem, regiones calidas similemque aëris temperiem ad citiorem morbi eruptionem praedispungere, moestitiam vero, timorem et terrorem aliosque similes animi affectus, nec non regiones frigido aëre gaudentes eidem retardando pares esse dicunt. Quantum vero animi perturbationes hic valeant, sequentia ex *Rougemont p. 131.* docent exempla: Vinitor a cane demorsus 43tia die postea vites amputans, quum a rustico quodam post 6 menses alios a laesione hydrophobos mortuos audivisset, perterrefactus in hydrophobiam quinta jam die lethalem incidit. Juyenis ante 10 annos demorsus sine ulla mala sequela, domo discessit; et ubi fratrem suum una demorsum 40ma die animam efflasse audiverat, hydrophobus evasit. *Htunterus* hydrophobum narrat; qui, quum canem, a quo fuit commorsus, serius conspexisset sanum, convaluit, similemque casum habet *Asti Comp. di notiz. interess. circa il veleno de rabb. anim 1778.*

Indoles ac sedes morbi hucusque majorem desiderant dilucidationem; Tetano similem hunc morbum, ac in sola nervorum affectione spastica constantem multi putant,
alii

alii specificum quendam inflammatorium statum in systemate nervorum ganglioso ac nervo Willisii plures cerebrales cum gangliosis conjungente, quam nervorum inflammationem *Democritus* jam (*Aurel. c. 14*) suspicabatur nuperis *Sallini* et *Rossii* observationibus de inflammatis nervorum gangliis ac marcida nervorum indole confirmatam, et a *Goedenio* argumentis multis comprobata; nisi vestigia inflammationis in cadavere effectum potius quam causam morbi putare volueris. Venenum hydrogene scatens antithesim polarium elementorum necessariam in musculis ac nervis destruere, ac energiam pessumdare cum sentiendi facultate nimis adaucta, et hinc gangliosum Systema utpote in quo hydrogenes praevallet, morbo adfici dicit *Sprengel*. *Artemidorus Sidenensis* et *Artorius* singultu et vomitu bilioso ducti sedem morbi in ventriculo, *Gajus* in meningibus, *Magnus Ephesius* in ventriculo et Diaphragmate quae rebant (*Aurel. c. 14*) Cordis aut sanguiferi systematis inflammationem morbum hunc constituere, ac ex hac praetervisa causa morbum hucusque auxilia elusisse omnia putat *Kreysig. üb. d. Kheiten d. Herz. II. B. 1. Th. p. 152 sq.* et hinc *Vsnis* ad lypothymiam efficaciam nuper depraedicatam derivat. Cerebrum immune dicit *Goeden p. 106.* cujus systema;

æquæ ac musculosum et organâ infra se-
 ptum transversum sita per consensum pa-
 ti videntur; absentia vero symptomatum,
 plexus abdominis, hepatis ac mesenterii
 adfectos primitive indicantium sedem mor-
 bi in iis admittere vetat. Ex mutata qui-
 dem penitus sanguificatione ac pulsu fre-
 quentissimo, molli, tremulo, magnam cor-
 dis adfectionem suspicari licet, sed an car-
 ditidem? periti et experti dijudicent.
 Constantia et essentialia symptomata ad-
 fectionem pharyngis, vocis organorum,
 cordis et genitalium indicantia, magnum
 cervicale ganglion (ex quo molles cordis
 exeunt nervi, et quod cum nervis ad vo-
 cem conferentibus ac cum splanchnicis
 immediato, cum plexu vero renali anti-
 polari jungitur nexu, utpote supremum
 systematis nervorum trunci ganglion cum
 infimo), pati designant. Venenum rabi-
 dum per vasa lymphatica minime pri-
 mitus sorberi, sed in vulnere manere ac
 per consensum agere, tum ex dolore,
 quem aegri ante insultum in laeso per-
 sentiunt loco, tum e *Portalii* observatione
 nec sanguinem nec lympham infici, tum
 e remedium localium summa efficacia
 ac eorum, quae vim nervorum augere et
 alienare valent, tum ex imaginationis vi
 absque vulnere morbum producente, tum
 denique ex defectu tumorum in absorben-
 tibus loci vulnerati vasis ac glandulis ea
 reci-

recipientibus deducunt, quodsi enim statim immutatum vasa haec reciperent contagium in sanguinis dein massam invendendum; localia remedia, excisionem putata et similia nihili essent facienda, cui tamen experientia repugnat; huc quoque spectant exempla *Grisleyi*, *Cruikshankii* et aliorum supra adlata, nec non *Marce-
ti* nupera observatio, vasa absorbentia a loco morso nequaquam tumescere, sed solos dolere nervos. cf. *Measium*, *Hunterum*, *Sprengelium* etc. *Hunterus* consueto demum tempore morbum erupisse vidit, licet 5 jam die vicinarum glandularum tumor cum subsequente febris per aliquot durante dies absorptionem denotarent. Praeterea simplex absorptio celerius contingere debet, longum autem intercedit inter vulnus inflictum et glandularum loci morsi vasa absorbentia recipientium intumescentiam tempus. Si tamen aliorum, immunitatem sanguinis et aliorum humorum ultimo morbi in stadio negantes fidem merentur observationes, venenum hoc tandem absorberi totamque humorum inficere massam admittendum forsitan esset. Nec tamen desunt, qui propinquas glandulas post vulnus inflictum tumescere admittant, et virus resorptum in glandulas transvehi, Systematis lymphatici permeare vias, ac utpote peregrinum corpus assimilationem animale pertinacissime respiciens

spuens gangliosos tandem inflammare nervos ac morbi insultum provocare. (*Goe-den*) Licetsi vero hunc tumorem negare penitus nequeamus serius obvenientem, ac licetsi universalem eo magis metuamus morbum, quo maturius et constanter vasa absorbentia et glandulae eorum adficiuntur, hos tamen adfectus non a progrediente contagii immutati absorpti assimilatione, sed a propagata potius incitatione derivandos esse patet ex eo, quod tumorem hunc glandularum in aliis quoque vulneribus, loci combustione, inflammatione vel alia quacunque adfectione quotidie fere observare nobis liceat, ubi tamen, quod symptomata in universo producat corpore, quid resorbetur? Salivam autem et alios hydrophobi hominis humores ut quidam volunt, alii negant inficiendi gaudere potestate, si id nulli subjacet dubio, fors non ex veneni tandem absorptione immutati et ad glandulas salivales delatione, sed potius ex alienata per summas efficaciae nervorum turbas secretionem, derivare haec oportet phaenomena, si hominis irati salivae et lactis post animi excandescentiam deleteriam consideremus virtutem ex nervorum certe derivandam turba. — *Kreysig* ob summum cutis cum interna cordis vasorumque sanguiferorum nexum venenum rabidum cuti adplicatum coalito praepostere vulnere, aliorum adin-

star contagiorum scarlatinae, herpetis etc. per eorum vasorum membranas ultro repere usque ad cor ipsum, ac propriam sic organorum circulationis adgredi vitam autumat. *l. c. p. 156*; cui tamen *Fothergillii p. 17. et Rustii p. 156.* prolatae opiniones de immunitate canum post veneni rabidi insitionem repugnant.

Prognosis. Atrocissimi hujus morbi describendam adgrediens prognosim in fastis Medicinae frustra prohi dolor! faustam eruere quaerebam; licet etenim haud desint felices curationis ab Auctoribus adnotata exempla, plura tamen erroris in diagnosi pro sui fundamento agnoscunt sobolem, et vel sd spuriam vel ad consensualem referenda esse videntur hydrophobiam, ac si numerum exiguum horum, quos a bonis magistratus legibus et rationali prophylaxi repulsos a mortis restituere limine medicis sine omni contigerat dubio hydrophobia vera adfectos, cum eo, qui huic miserrime succubuerit, comparare nobis in animo esset, hic sane *Virgilii Aeneid. L. 1. effatum „ apparent rari nantes in gurgite vasto“* quadrare quam optime dicemus. Interim, omnibus fidem denegare debellati morbi observationibus absurdum esset, et quae tot saeculorum docuit experientia, brevi quaedam hic loci prognoseos adducere placet momenta. Hydrophobia sibi ipsi commissa sem-

semper quidem ante & post eruptionem morbi diem aegrotantes ad Orcum miserrime conducere observatur; ubi autem in primo stadio vel ante eruptionem insultus et quidem statim post inflictum vulnus accomodata instituitur medela, ubi prodroma determinata longum praecedunt per tempus et medico tentare admittunt efficacissima sed iniqua fors neglecta sorte remedia, ubi hydrophobiae affectio sensim evolvitur ac nondum in sui est fastigio, ubi insultus remissiones sunt magnae, quibus aeger quiete fruitur manifesta, ubi paroxismus citius et quidem ante secundi mensis finem erumpit (Goeden) ibi aliquam adhuc experientia spem concipere permittit, ubi vero contrarium obvenit, ac morbus secundam jam attigerat periodum, et insultus post 3 vel plures menses, aut, quod magis timendum, annos a praegresso morsu canis pastoricii vel vertagi dentibus illato erumpit, (Goeden p. 227) ibi omnino mortem averti posse negant omnes de hocce morbo scribentes medici. Cum vero alios ante plura saecula consideremus generis humani hostes, uti syphilidem, pestem, variolas, etc., quorum quidam jam fere vix non penitus debellati, alii vero mitiores facti sunt de hujus quoque morbi dubitare non decet cura, et hinc recte jam Boërhaavius dicit aph. 1146 „nec desperandum tamen,

ob exempla jam in aliis venenis constantia, de inveniendō hujus singularis veneni antidoto singulari! " Quis etenim, Variolas omnes Europae regiones divagantem, plurimaeque proh dolor! funera producentem morbum ante aliquot saecula adeo parvis debellari posse sperabat praecipitis? Centena fere saltem de hocce morbo exstabant scripta, nec tamen pestifero ac summas edenti strages malo miserrimas eripere stupentes valebant medici victimas, vel, si Orci tandem effugere aegrotō contigerat fauces, innumerae tamen secundariae vitam summis obruebant incommodis miseriae, donec in humanitatis ac parentum deplorandorum solatium natus *Jenner* morbum hunc, victricia deponere arma ac pristina sua in forma fere penitus ex oculis nostris disparere coegerit.

Therapia. Quam ambiguam eheu! vacillanti permultum hujus morbi theoriae superstruere medendi methodum coacti sint omnis aevi medici, ex mox indigtanda ejusdem affatim elucebit cura, atque hinc sine dubio tot ad hunc hostem fugandum numeramus auxilia, quorum plura vel illico, ut in lucem prodire, famam vel penitus vel pro maxima saltem deperdidere parte, vel pro certis a plurimis medicis venditata antidotis tandem in desuetudinem abiire. Aliam autem in avertendo exitiali hoc malo (quod

a magistratu ut plurimum exequi posset, et quorsum spectantia ab eo ferri necessaria praecepta in Viri summis in medicinam meritis clari *I. P. Frank Politiae medicae T. IV.* collecta reperiuntur), aliam in erupto jam profligando ineundam commendant medici viam, illamque certe hac potentiores esse sine haesitatione omnes certe consentient, quam igitur discrimina vitae maxima feliciter abacturi, quam ocysime praegressam post laesionem amplectamur, oportet, huc vero tum localis vulneris tractatio, tum interna referuntur auxilia; ad primam pertinent: imo *Membrum amputatio* vel saltem *loci morsi excisio*, quam omnes aliis praeferebant dicunt, sed oportet directione vulneris optime investigata, quaecunque dens rabidi attigerat canis, excindere, parte nec vel minima relictam, ac quam citissime post laesionem instituere, licet multi eandem et serius bono cum effectu institui posse affirmant; et sic *Hunterus* post 30 horas, immo post 5. diem, alii post plures quoque septimanas, *Rustius* p. 128. quovis a morsu ad insultum usque eruptionem intermedio tutam dicit tempore. Virus per 5 — 6 hebdomadas in tela cellulosa interdum [haerere *Cruikshank* refert atque hinc infallibile excisio haberi potest tempestive administrata remedium. *Foot in med. facts and observ.*

T.

T. III solam excisionem juvasse 6 casibus comprobat. Sanguinem dein effluere sinimus, immo fluxum cucurbitulis vel hirudinibus promovemus, vulnus ipsum aceto cum sale, aqua frigida eluimus, cujus adfusionem ex alto diu instituere post laesionem statim suadet *Haygarth*, ac *Hunter* eam tanta alcali caustici addita portione, quantam pars perferre sine ingenti valet stimulo, continuat. Cum vero subinde vulnus in tali adsit parte, ubi excisio vel amputatio institui nequit, e. g. in facie, collo etc. cum saepe adeo sit profundum vel in arteriae majoris vicinia, ut plures lethalem sanguinis provocantes fluxum adimi debeant, vel ubi canis rabies incerta, ac membri amputatio, ut aeger in tuto ponatur, ob mortem fors vel alia gravia subsequenda symptomata nimis crudele diceretur remedium, facile patet, ad alia tunc licet minus tuta refugiendum esse, nempe: 2 *ad Caustica*, quo pertinent, & *Ustio*, a *Celso*, *Mezlero*, *Johnstonio*, *Measio* aliisque commendata in toto vulneris ambitu facienda cessante demum haemorrhagia, quam *Schmucker* accenso pulvere pyrio alii *Cantharidum* dein inspersione, alii ferro candenti exequi suadent; cum vero partibus tendinosis applicari nequeat, a multis respuatur, et crustam tarde lapsuram inducat ulteriori veneni destructioni contrariam,

riam, hinc β *Caustica proprie sic dicta*, ut lapid. caust. Chir. et infern., But. antim., Merc. subl. corros. et praec. rubr; multi praeferunt. *Mederer* lap. caust. solutione (Dr. β — j ad lib. j aq.) vulnus eluit, et ni loci nimia vetet sensilitas, deligat, secus linteis siccis carptis elutum obtegit, ac tam diu et tam saepe continuat, ut inflammatio permittit, qua praesente catapl. emoll. suppurationem expectans adplicat (dolendum sane, quod non sine periculo tempus perdere oporteat), vulnus angustum et profundum, inaequale, sinuosum, ut quaelibet puncta, ad quae haerere potest venenum, remediis pateant, dilatat. Vulnus iam forte clausum aperiatur ustione vel alio modo, eschara soluta mox dicta solutione eluatur saepius ac deligetur, caustica ad sustentandam suppurationem adhibeantur, sed sanguine fluente idlutione. Eluto vulnere, ac sanguinis fluxu cessante, post incisiones profundas Empl. Canth. toti vulneri imponit Schmucker, Ung. Basil. ac et pulv. Canth. aut hydr. praec. rubr. suppurationem diu sustentat; alii Empl. Canth. sine praevia incisione adplicant; et quidem, quod cito magnam inducant suppurationem sine eschara, Cantharides ustioni et causticis praeferendae videntur. *Le Roux* vulnere dilatato et aqua saponata eluto sanguinem copiose fluere sinit,

ac

ac vulnus linteis siccis deligat; altera die But. antim. ope spatulae lignae omnibus adplicat punctis, ac Vesicatorium imponit; 6ta vero vel 7ma die pisum, globulum ex gentiana, vel, ubi vulnus magnum, linteum carptum convolutum (*Bourdonnet*) Ung. digest. excepto introducit, novam carnem renascentem But. antim. et Vesicante destruit, eamque medellam per 40 dies saepius reiterat. *O' donnell in med. comm. T. II* hydrophobiam lethalem adfert, licet post 2 a laesione horas, vulnus lap. infern. Ung. hydr. saepius repetendo tractatum, ac suppuratio per 4 hebdomadas sustentata fuerit; hoc tamen permultis faustis exemplis fidem denegare nequit: quodcunque vero adplicueris causticum, in suppuratione forti per 3 menses vel debiliore per annum sustinenda, quae praeter necessitatem fors facta, tantum ut rabies non inducit damnum, cardo rei versatur, vulnus hinc fors clausum illico aperiendum erit. Haec vero localis cura tum ad animi quietem aegro conciliandam, tum ad turbas periculosas systematis nervosi evitandas, tum, quod in primo quoque rabiei stadio canis morsus pericula minetur, ne tunc etiam omittere erit, ubi animalis mordentis rabie vera affecti incerta est notio, (praecipue cum irata quoque ut vidimus, morbum procreare valeant), ac ubi epidermi-

midis

midis tantummodo adest laesio vulnere licet non inflicto.—Ad interna vero remedia pertinent. imo *Hydrargyrum* cujus Ung. in toto vulneris ambitu (adhibitis prius externis mox enumeratis), instante vero rabie aliis quoque partibus, quavis die, vel alternis diebus, dein omni 3tia, postea omni 4ta die ad Unc. ij — jjj consumptionem infricare suadent *Dupau in Journ. de Med. Chir. Pharm.* 1789. T. 80. *Western med. Com.* T. 6. *Bell, Frank, Goeden* pluresque alii, ad salivationem usque; *Goeden* hydr. specificum antiphlogisticum ad inflammationem et Diathesin inflammatoriam in systemate lymphatico tollendam, tutissimum dicit prophylacticum, ac salivationem potius sensim excitare quam cito movere, per aliquot dies sustentare, ac intra 4—5 septimanas pluries excitare, curamque hanc in robustis praecipue et ad diathesin inflammatoriam pronis adhibere suadet interne *Calomel.* laudat dosi ex aetate determinanda, quam *Choisel* et alii quoque commendant, *Rob. James* Turpethum miner, quod praecipue animalibus porrigi jubent, licet quidam omni vespere per 8 dies ejus gr. ij—jjj ad 5 cum totidem Camforae et homini porrigant (*Bell*) Alii *Merc.* nitrosum laudant. *Johnstone mem. of. the med. soc. of. Lond.* T. 1. methodo *Clarii* oris caveae *Calom.* infricari et salivam deglutiri jubet. *Le Roux*

Roux hydr. inutile putat. Difficillime in eiusmodi aegris salivationem moveri *Goeden* exemplo pueri novennis, qui intra 5 dies Calom. Dr. j, Ung. Neap. Unc. jj consumserat sine fructu, probat; hancque curam Belladonnae et aliis mox enumerandis praefert remediis. In genere hic mentionem facere juvat, omnia remedia vehementes lotii, salivae, sudoris excretiones promoventia commendari. 2. *Scarabaeus Majalis*, ab a. 1754. in Silesia et Borussia celebratum remedium, et a. 1774 a *Friderico II. Boruss. Rege* emptum, ac dein a *Coll. Med. Berol.* divulgatum. Insectum hoc demto capite vel vivum in melle aut Ol. Oliv. conservatur. ne succus tamen, in quo summam quaerunt efficaciam, detergatur, ac dato in casu integrum cum Cochl. coff. olei oliv. vel melis jejuno ventriculo exhibetur, cerevisiae tepidae Cochl. mens. addito; vel forma Elect. D. Brand. Rp. Scarab. maj. melle suff. Nr. XXIV. Pulv. rad. Serpent. virg. Dr. j. Pulv. lign. Ebeni Dr. jj. Spongiae sorbi aucupariae scr. j. Plumbi rasi Dr. j. Ther. Andr. Unc. jj. m. f. Elect. DS. Mares 80—30 annorum Dr. jj., foeminae Dr. β — j; mares 25 annor. Dr β — j, foeminae gr. 15—60; mares 20—10 ann. Dr. j. foeminae gr. X; mares 10—2 ann. gr. 30, foeminae gr. 25; mares 2—j. ann. gr. 24, foeminae gr. 20 sumant. Pro infan-

te

te lactenti dosin determinatam mater submit. Alii omni bi—vel quadrihorio pulv. ex scar. maj. gr. j. Camf. gr. jj. Nitri gr. vj. commendant, *Selle* potionem antilyssam: Rp. Scar. maj. Nr. 8. Ther. Andr. Unc. β. Sal. C.C. Dr. jj. Camf Dr. j. Sptus Mind. Unc. 8 Ds, Omni hora gtt. 20 ex saccharo vel omni 2rio Cochl. j. — β. — Aeger per 24 horas a cibis, per 12 a potu abstineat. in lecto sudorem expectet. post 12 horas Inf. Samb. exhiberi potest; vulnus ad regulas dictas tractatur. Huic remedio topica vulneris neglecta tractatione virtus a multis denegatur. 3. *Cantharides*, quas *Rhazes jam L. XX.* laudat, Hungari totas in aceto conservant, ut demorsis illico exhibeantur. Interne praecipue *Axter* per 3—6 dies gr. j Canth. cum gr. vj lap. Cancr. et sacch. porrigit, externe Vesicans imponit, ac pulv. Canth, vel solutione lap. caust. per 5 vel 6 septimanas vulnus tractat, et intra 27 annos optimo semper cum fructu adhibuit. Dimissos ut sibi ab animi excandescencia, aestu ac potu excalefaciente quam maxime caveant, monet. *Cf Beob. u Abhandl. a. d. Geb. d ges. pr. Hkde. I. B. Wien 1819.* Ut omnia remedia, ita et Canth. majori in hoc morbo adhibeantur dosi, usque dum dysuria appareat, ubi vel ommittendae vel exigua dosi per plures continuandae sunt septimanas. *Hildenbrand*
cum

cum Alkali volat. jungit, *J. P. Frank* *Epit. L. VII P. 2.* cum Anagallidis Inf. vel in pulv. cum Moscho et Opio, Comes a *Berchthold* 4. felicia adfert exempla in *Frank l. c.* Cf quoque *Rust p. 141 sq.* — 4. *Anagallis a Rufo* primo commendata vide *Aëtium tetr. II. serm. 2. c. 24.*, dein a *Paulo Aegineta*, *Bauhino*, *Trago*, *Tabernaemontano*, *Cartheusero*, *Kämpfio*, *Bruchio*, *Vogelio*, et nuper a quodam Practico in *Hufelandii I. d. pr. H. 1817. Januarst. III. p. 84.* frustra adhibita a *Sellio* et *Tissoto*, neque ex alvum solvente virtute facile explicanda est antihydrophobica ejus vis, plurespue ei haud fiunt remedio. *Bruchius in diss. de Anagal.* 1758 multa felicia collegit exempla, sed non cunctandum cum ejus usu post morsum, ne ipsa hydrophobia ac rabies, quae semel exortae rarissime iterum tolluntur, accedant; apud plerosque usum ejus crebrior alvi solutio vel sudor foetidus excipit; pulverem plantae siccatae bis in die ad Dr β . in Dto. aq. proprio exhibet, vulneri aqua prius probe eloto semel quovis die pulverem inspergens. Alij scrup. ij omni 2rio, vel scrup. j quater in die porrigunt. Practicus l. c. *Hufeland I.* cum Maro vero et Basilico statim intra 3 primas dies mane et vesp. pulveris scrup. j exhibet, ac post 3 dies iterum eandem in Inf. porrigit quantitatem, dein seponit

nit, vulnus tamen saepe eluit ac servat apertum. Rabiei vero symptomatibus ulterius jam progressis et; moestitiae, somno inquieto, cephalae, siccitati oris etc. junctis, vel scrup. j ter quotidie, vel bis Dr. β. ad plenariam usque eorum evanescentiam exhibet. §. *Belladonna*, A. 1783 a *Münchio* depraedicata, cujus radicem foliis ob majorem efficaciam praefert, et 3 sufficere dicit doses aetati, constitutioni aegri et morbi adcommoandas, nec non aegri educationi, ac debilibus et delicatulis aliquot granis minus porrigens. Primus plerumque pulvis utroque altero fortius agit etsi majorem continente copiam, qui si nimis valide agit, secunda non augenda est dosis; ante remedii usum vulnus lotio, aqua salita vel aceto probe eluitur, ac primus pulvis, quem partis laesae et adjacentium magna plerumque excipit intumescencia, ac sudor, statim post laesionem porrigitur, alter post 48 horas, 3tius post alteras 48 horas. Saepe sudor dosi vel maxima excitari nequit, et illius loco partis intumescencia adparet; subinde tenditur pars demorsa sub *Belladonnae* usu, quo in casu ad ejus usque evanescentiam continuandum est, et donec crusta forte vulnus obtegens vel plane siccescat, vel decidat; tensio de novo apparens majori remedii fugatur dosi, quae si post 3-
tium

tium non evanescit pulverem, post 72 horas iterum alternis diebus 3 exhibentur doses. ubi autem valide Bellad. agit, 3tia quavis die pulvis exhibeatur, qui ex jure avenaceo vel aqua frigida sumitur, ac sudorem in lecto expectare debet aeger. Siccitati in ore et pharynge aqua frigida, saccharo vel lacte occurrendum, somnus permittendus, debilitas oculorum vel Dittopia evitata eorum intentione amovendae: si pulverem vesperi sumserit, altero mane in lecto aliquot vascula Theae vel juris avenacei tepide bibat, ac sudorem in lecto expectet. Diarrhoea post primum pulverem oborta, secundam dosin ante sui cessationem exhibere vetat. Furor ac hydrophobia vel prius jam praesens, vel usum remedii subsequens vena pedis tusa ac majori Bellad. dosi fugatur. Dosin aetati et constitutioni aegri adaptatam fuisse, ex magno post primam dosin sudore, vel partis intumescencia cognoscimus, uterque autem effectus satis fortis, ulteriorem augere vetat dosim. A gr. j ad 14 usque porrigit *Münchius*, ut *Tabula ejus in Consbruch Klin. Taschenb.* ostendit: Remedium Schallerianum Belladonnam c. Opio recipit. Juxta *Hahnemannum* Belladonna in sanis quoque statum rabiei caninae, furore saltem et oris ac pharyngis siccitate permultum similem excitat. Sub remedii

dii usu Catapl. emoll. *Münchius* vul-
neri adplicat, mediocri calore illud fo-
vet ac tempestivam impedit consanationem,
pus autem, quod post Bellad. assumptio-
nem vulnus magna obtegit in copia, lin-
teo amovendum; ac evanidis omnibus
symptomatis remedium seponi potest, ad
quod vero protinus confugiendum erit,
ut vel minima latentis in vulnere veneni ad-
parent vestigia, vulnusque externis re-
mediis irritantibus per plures apertum ser-
vatur hebdomadas. 6. *Taxum baccatam*
L. (*Pulvis Schwarzenbergianus* huc perti-
net. cf. *Rust. p. 101.*) et *Lycopodium*
clavatum L. rasa ac commixta et in
aqua decocta tum vulnere eluendo,
tum pro potu in magna dosi haurien-
do *Hildenbrandius* commendat. 7. *Alis-*
matis plantaginis L. radicem unam in-
tegram, vel duas tres pluresve parvas in
pulvere pani butyro illito inspersam, bis
vel ter exhibitam *Swinijn* quam plurimum
sub ipso quoque insultu laudat. Cf. *untr.*
Heilm. wid. d. Biss tol. Hunde, üb. v. Tap-
pe. Petersburg. 1817.—8. *Allium et caepae*
a Dioscoride laudatae; caeparum cruda-
rum usu nimio fugatam hydrophobiam
legimus in *Gazet. Salut. 1773. Nr. 8.*—9.
Venenum viperinum a Taranget Journ. de
med. chir. Pharm. T. 26, qui canem a
vipera commorsum a rabie liberatum re-
fert, laudatum.—10. *Hellebori radix* post
ne-

neglectam primis diebus curam, ante 40 diem vel et serius saepius adhibenda a *Dioscoride* ad corporis ut dicit expurgationem, quam tamen ipse morbo jam diutius in insultu perduranti opponere non amplius commendat. — 11. *Aquam* magna copia bibendam veteres suadent, *Palmarius* tamen *de morb. cont.* p. 270 et *Sal-lius Diversus de febre pest.* p. 374 ob magnam ejus cum viru rabido antipathiam nocivam dicunt, et ille eo quidem pervenit metus, ut ne vulnus quidem aqua abluī jubeat, secus enim virus in corpus repellitur. 12. *Aromata* ad impetum humorum ad extus augendum et sudorem proliciendum, *Celsus* in balneo vinum porrigit, *Dioscorides* vero *Theriac. C. III.* cutem hoc scopo Empl. picato et Sinapismis irritare suadet. 13. *Acetum* veteres ex falsa opinione qua antiputridum et sanguinem coagulatum solvens et sudores movens laudant, in clysmate adhibet *Colombier Journ. de med. chir.* T. 65, nuper efficaciam comprobarunt Itali et *Leonissa new Lond. med. Journ.* T. 1. Olim mane, meridie ac vesperi lib.j. aceti, vel butyro mixti per 3 dies quotidie ter vasc. cof. integrum, ac simul aceto tepido cum butyro vulnus deligare, et ad tumoris usque evanescentiam saepius renovare, adhibendum suadebant. *Unzer. Salz. Zeit.*

1790. *IV.* 374. *A.* 1791. *III.* 448. *IV.* 48. 284. *Moneta* statim post morsum vulnere ad canis salivam adtrahendam terram, pulverem *Nicotianae*, lutum, vel quodcunque praesto est, inspergit, dein lib. jj aceti cum lib. β butyri mixtis tepide deligat, interne vero ter quaterve per 2. septimanas Aceti Unc. j β cum butyri recentis pauxillo porrigit, cui *La Fontaine* obijcit veram hydrophobiam in Polonia et regionibus finitimis deesse, canesque pro rabidis habitos trichomaticos tantum esse, ubi omnia rabiei praeter aquae aversationem, ostendunt signa, veram tamen alii Poloni noscunt rabiem, sed utinam tanti Viri effatum horrendum hunc morbum non modo e libris, verum patriae quoque expellere e finibus! — 14. *Oleum* nobis permitteret a Celso et Aureliano, scrius a *Vatero de ol. oliv. effic. contra mors. can. rab.* 1736. et *Shadwell ac Sims* laudatum *Mem. of the med. soc. of Lond.* 1773. *T. III. n. 26. T. II. Nr. 1. Cf Mease et Journ. d. Erfind. St. V. 126. Shadwell* Unc. ij olei in vase oblecto porrexit, totum simul illiniens corpus, ac clysmata ex jure vervecino injiciens, saepeque id repetens morbum intra 8 dies sensim fugavit, usum attamen olei per 10 adhuc continuans dies. Unus a vere rabido cane demorsus mortuus est, alter, symptomata hydrophobiae non demonstrans, u-

bi rabies quoque canis incerta fuit, sanatus, cf. itaque congruum iudicium in *Salzb. Zeit.* 1793. *IV.* Alii totum corpus eo illiniunt, balnei quoque ac Clysteris sub forma exhibent, nec non interne, quidam statim post morsum membro Ol. infricare suadent, quo veneni resorptioni resistere potenter putant. Licet vero nuper contra pestem idem laudetur remedium, fors tamen symptoma Tetani non autem vera hydrophobia debellata fuit, an vero tutum id sit rabiei antidotum, alii dijudicent. — 15. *Antispastica et roborantia.* *Western* Cort. Peruv. cum Vino, Ung. simul Neap. infricans et suppurationem diu sustinens hydrophobiam fugavit; sed vel alia hic remedia proficua censenda mihi videntur, vel Tetanus debellatus. — *Le Roux* Alkali volat. bis de die in Inf. Samb. porrigit; *Hervet* omni bihor. gtt 15 ejusdem, omni hora Coch. mixturae ex Unc. j Dti Chinae et gtt 50 d'eau de Luce conflatae, 10 die post morsum porrigens, ac ad 15 usque diem continuans aegrum sanavit. *Hildenbrand* bis eruptum sanavit morbum aliquot scrup. sal. C.C. (*Wink z. näh. Kennt. u. Heil. d. Hundsw. Wien* 1797.) et *Martinet* quinquies *Abhand. f. p. A. VI.* 537. Cf. *Rust* p. 140 — *Apulejus Celsus* antidotum ex Opio, Castoreo, pipere et similibus laudat cf. *Scrib. Larg. compos med. c.* 171. — Multi *Vale-*
ria.

rianam, Camforam, Moschum, Assam foetidam et similia commendant nervina. *Hunter* Opio, Hydrargyro et Canth. parum confidit. *Mease* ad roborandum systema nervosum erumpenti morbo Chinam cum Vino, remedia ac potus cibosque summe nutrientes opponit, continuo et larga manu exhibenda, Chinam ad Uncias aliquot, Vinum ad plures lagenas per diem, Moschum omni hora ad Dr. j. cui tamen Aetheres praefert, laudat quoque et Opium larga manu, ac haec remedia clysmate iniicit, ubi deglutiri nequeunt, Ung. Neap, ter de die ad Unc. β collo et cervici infricat, vulneris quoque haud negligens curam, hinc cuinam tribues efficaciam remedio? Opium nuper laudavit *Tymon* in *Hufeland* I. d. p. H. 1814. St. 2., qui erupto jam morbo post Vsnem Laud. liq. gtt 100. in aq. Menthae interne, omni bihor. gtt 300. in Clystere adhibuit, omnizrio Dr. j ung. Neap. infrixit, ad vesperem Calom. gr. jv et pulv. James gr. ij dedit; altera die omni bihor. pilulam ex Calom. gr. jv. Opii gr. ij et pulv. James. morbumque fugavit. —16. *Percival* et nuper *Stark* Cuprum ammon. qua sudorem et lotium fortiter promovens laudant, bis vel ter in die Cochl. solut. gr. 8 — 12. in Aq. Unc. X. porrigens. —17. *Vsnem* *Goeden* ad diathesin inflammatoriam in systemate sanguifero tollendam, prophylactico

scopo serius quam hydr. adhibendam finita demum salivatione et non ante 9 vel 11 a laesione diem, et potius parva copia (ad Unc. jv — vj) saepius repetendam, quam largam ad semel instituendam; nona plerumque die primo venam tundit. dein 19 et 29 die. Copiam cruoris detrahendi ejusque repetitionem aetati aegrotantis, majori vel minori humorum abundantiae, Constitutioni annuae regnanti ac individuali accomodare suadet, nec infantibus ultra 6 annos natis eandem omittere habito tamen ad aetatem respectu. Vulneris insimul cura locali suppurationem diu sustentari jubet; hirudines quoque laudat; sed cum hae sanguinem ex vulnere rabida saliva inquinato sugere respuant, igitur ad detegendam veram in cane rabiem easdem qua criterium quodammodo commendat p. 263. — 18. *Clivienses* arcannum infallibile nullo ad aetatem et sexum habito respectu post 3 vel 4 adhuc a mor-su dies efficax laudant: Rutae graveol. hort. et dipsaci fullonum aa. scrup 8ⁱ, sedi acris (in gravidis omittendi) Dr. 8ⁱ. quae plantae virides, minutim conscissae pani butyro illito imponuntur, frustum ejus primum Zibethi gr. j conspergitur; aliquot ante et post usum horis nihil comedat, totamque diem a cibis et potibus excalescentibus, pinguibus ac nimio sibi caveat motu; ubi vel ex harum regula-
rum

rum neglectione vel alia ex causa vomitus accedit, die sequenti remedium repetendum: vulneris cura sit supra dicta; ubi nimis profundum est vulnus, inopinante aegro ante et post remedii porrectionem faciei aq. frig. adspargenda, ac vena die sequenti tundenda. — 19. Sequentia breviter adjungam; *Prunum Padum Pfaff* syst. d. mat. med. T. 5. Daturam Stramon. *Harles üb. d. Hundsw.* 1809, Inf. Genistae tinctoriae Rutheni, nec non Campanulam patulam L. et conglomeratam: gentianam pneumonanthem et amarellam; polemonium coeruleum, hypericum dubium Leers, thalictrum flayum, cichorium intybus, tanacetum vulgare, ranunculum sceleratum externe, rad. poligoni bistortae, mercurialem perennem, ac denique plantam Cosa-cis Donicis Peresor dictam, juxta quendam Botanices peritum Ruthenum nostra paris 4 folia, hydrophobiae domandae aptas commendant cf. *Rus. Samm. f. Nat. u. Heilk.* II. B. H. 2. p. 248. *Salzb. Zeit.* 1818. I. B. 77. 79. III. 173. 413. — E compluribus harum plantarum *Arcanum Schmiedeskampense* componitur *Salzb. Zeit.* 1814. IV. 268. — Rad. Enulae camp. L. contusa, in lacte recens mulso cocta, intra biduum, omni alio cibo et potu neglecto, hausta, laudatur. *Salzb. Zeit.* 1803. II. 91. *Smielowsky* Plantam cui nomen Matrunka in provincia Orel a Ruthenis laudatam describit. *Ib.* II. 191.

191. *Hosack in amer. med. a phil. Reg.* 1811
T. 1. Scutellariam laterifloram commen-
dat, Rittmeister sanguinem animalis ra-
biosi, quod hominem momordit, recens,
dum adhuc calet, bibendum, Russ. Samml.
II. B. 2 H IX. et Hufeland I. d. p. H.
1817. Januarst. 100. — Licetsi vero omnia
 haec certissima sint, nequaquam tamen
 eadem omittenda, ac semper vitae ratio
 magis antiphlogistica quam excitans et ex-
 calefaciens stricte servanda, omnesque di-
 aetae errores evitandi. Cum vero contagia
 quaevis longe facilius ac majori cum ra-
 piditate dispositione ad ea suscipienda
 vigente propagentur, animi vero commo-
 tiones vim vitalem infirmando sensiferam-
 que inaequaliter dispensando vitam hancce
 adaugeant, praecipue metus, terror, ac
 aerumnae, hinc inter summa certe pro-
 phylactica ulteriori veneni propagationi
 potentissimum ponentia obicem, animi hi-
 laritas ponatur necesse est, quam vero
 medicus aegro conciliabit Hippocratem et
 Asclepiadem Bithynum sequens, sensus e-
 jus mulcere studens, participem se, a
 metu alienum, ejusque amantem exhibens,
 angorem ejus ac terrorem tum periculi
 quodammodo prudenti celatione, tum exhi-
 laratione, adhortationibus ac miti colloquio
 amovens, quietemque misero ac sub ipso
 quoque insultu tantam concedens liberta-
 tem, quantam periculi tum ab eo ipso tum
 ab

ab adstantibus avertendi permittet necessitas, quapropter, nisi urgeat periculum, compedibus non erit deligandus.

Insultu vero morbi jam erumpente illico remedia eadem sed longe majori in dosi porrigenda commendant medici, ac praeter ea: a. *Venesectionen*, a *Palmario*. *Meadio*, *Rougemontio*, *Vogelsangio*, *Tymone*, *Schoolbreadio*, *Goedenio*, *Hufelandio*, etc. qua certissimum depraedicatam remedium, (cf. *Asiatic. mirror*. 1812. *Case of hydroph. successfully treated by Schoolbred*. *Lond. med. Journ.* 1813. *Febr. by Wynne*. *med. - chir. Journ. of Edinb.* 1813. *Hufeland J. d. p. H* 1814. 1815. 1819.) audacter ad lypothymiam usque pluribus insimul venis incisis, instituendam, ac ad permanentem usque symptomatum remissionem saepius repetenda, citissime enim ex hoc magno lypothymiae reficiuntur aegri gradu (referente Goedenio) eandem sanguinis amplo ex vulnere detrahendi ipsi efflagitantes ob quietem qua ea peracta fruuntur, repetitionem. Hac ancipiti curatione jam *Eudemus* (*Aurel. ca. XVI.*) usus est, *Hartleyus* in *Trans. phil.* 1738. Nr. 448. obs. vj p. 274; in *Leske's Ausz. a. phil. Trans.* III. 187. *Petersius*. *Hartleyus* intra aliquot dies 120 Uncias eduxerat, balneis insimul frigidis adhibitis, aegrumque sanavit. *Bartonius med. and phys. Journ. T. XIV.* p, 123; *Hillary Kheit. v. Bar.*

Barbad. p. 318. 324. *Nugent on hydrophob.* p. 10. *Tiltonius med. comment. of Edinb.* T. VI. p. 448, *Burton Samml. f. p. A. 24 B. Hist. de l' acad. des Sciences* 1699. p. 58. *Med. Essays.* T. 5. P. 2. p. 592. et T. 1. obs. 29. p. 283. plura hic adducere superfluum certe esset. Licet vero adeo anceps sit haec medendi methodus, nequaquam tamen praecipue ab insultus exordio in prima morbi periodo negligenda esse videtur, satius enim ut *Celsus* L. 2. c. 10. ait, anceps experiri auxilium, quam nullum, ac in extremis malis extrema quoque adhibenda sunt *Hippocrate* praecipiente remedia *aph. I. 6.* Praecipuam autem haec medela in plethoricis, ubi manifesta inflammatoria sunt signa, pulsus fortis ac plenus, ubi ratio vitae anteactae phlogosi favebat, meretur medicorum attentionem; an autem infallibile sit remedium, certant medentes, et adhuc sub iudice lis est.—
b. Aquam frigidam tum interne, tum balnei vel immersionis forma. *Aristoxenus* (*Aurel. c. XVj*) fluida Clysmate introducenda praecepit. *Celsus* L. V. c. 26. ait „Oppressis hoc morbo in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam proijcere, et si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere, si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur; sic enim simul

mul et sitis et aquae metus tollitur." Alii aegrum palo alligatum multa perfundunt aqua, aut vi in balneum immittunt, unde atrocissimae quidem exoriuntur convulsiones cum lypothymia subsequente, aegri tamen dein facilius aquam ferunt et sanantur. Felicem ejusmodi curam in navi vidit *Helmontius Id. dement* §. 47. Nautas in Hollandia hac uti medela refert *Tulpius obs. med. L. 1. c. 20. 21. Diogenes Laërt. in vita Platonis L. III. Nr. 8. Euripidem in Aegypto a sacerdotibus curatum adfert, hinc dicit Eurip. Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακὰ.* cf. quoque *Hist. de l' acad. d. Scien. 1696. p. 58. Phil. Trans. Nr. 448. obs. 5: p. 272. I. Desiderat Emer. de hydrop. Montp. 1784 Huzard canes immersos et unum hominem qui in fluvium incidit, sanatos refert in Journ. de med. chir. Phar. T. 67. Goeden aquam gelidissimam statim post primam Vsnem aegro ex lypothymia ad se redeunte, periodo remissionis, quietis ac defatigationis lypothymiam hanc subsequente toto corpori ex alto affundere, quavis saltem hora repetere, quod ipsi plerumque dein id efflagitent miseri, ad symptomatum remissionem usque continuare suadet, faustaue adfert exempla. An autem aqua gelida specifica virtute, an terrore ipsaque praecipitatione salutarem nervoso systemati mutationem inducendo*

cendo proficua sit, peritiores judicent. Interne ad sitim exstinguendam *Aurelianus* cibum tenuem et sorbilem laudat. *Sims* ex anonymo Graeco praeter frigidae adfusionem intus quoque porrigendam sic suadet aquam: ex mele ad cerae consistentiam cocto globuli intus excavati et aqua repleti aegro in os introducuntur, cf. *mem. of the med. soc of Lond.* 1789. T. II. quod a *Serapione* jam ineunte saeculo nono commendatum fuit *Sprengel. hist. med.* II. 369. *Swieten* clysteres ex aceto cum sale ac nitro laudat. C. *Calomel.* et *Moschum* interne, Ung. vero Neap. externe, larga manu ac frequenter repetenda, ad fortem salivationem quam citissime provocandam, ac ubi morbus jam ultra 12 durat horas, dosim augendam et saepius reiterandam laudat *Goeden*. Minimam Calom. respectu ad aetatem habito, dosim a gr. 10 ad 20 omni dimidia vel integra hora porrigit, eamque aegro ad sanitatem appropinquante, sensim imminuit, post sanationem diu adhuc remedii usum continuat, insimul omni 2rio Ung. Neap. Dr. j collo et dorso infricat; difficillime vero hic salivationem moveri exemplo puellae 9 annorum quae intra duas horas Calom Dr. j cum Moscho sine ullo sumpsit effectum, ac Viri qui intra 24 horas omni hora scrup. j Calom. sumens nullum vel minimum diarrhoeae aut salivationis

tionis ostendebat vestigium, probat. Moschum autem quavis hora a gr. 4 ad 20 porrigit, ei vero ob magnum pretium Ammon. carb. pyro oleosum vel Liq. ammon. succinati licet minus efficacia substituit. Quin immo a *Huntero* jam ulteriori experientiae commendatum nuper *Young* aegro, cum quo jam ad extrema ventum erat, propinavit *Arsenicum*, ob tardam attamen ejus exhibitionem aeger salvari non amplius potuit, salivatio tandem eomota fuit nullo prius modo a Hydrargyrio excitanda. cf. *Salzb Zeit.* 1820. III. 355. Exemplum hydrophobiae Galvanismo curatae lege in *Journ de med. chir. Pharm. on Annales de la Soc. med. pratique de Montpellier. An. XI. Nr. 3.* Necesse vero est, a morbo cessante, non illico haec remedia in totum suspendi, sed intervallicis nunc quidquam longioribus, ac minores ad doses, per aliquod adhuc tempus adhiberi. *Larrey* (*med. chir. Denkw. a. s. Feldz. Lpz.* 1813. p. 514 sq.) in Tetano, morbo hydrophobiae multum analogo post vulnera oborto ferro candenti felicissime usus est, ac *Hildenbrandius* ter eruptum jam insultum rabiei eo suppressit auxilio, qua felici experientia ductus, ubi singularis erethisticus sensus in parte cicatrice obiecta cum reliquis instantis paroxysmi signis appareret, *Rustius* locum vulneratum citissime ferro candenti adurere commendat, quod forsam singularem pharyngis adfectionem

in-

ingenti stimulo vicario et subsequente nova inflammatione tutissime tollere posset.

Inhumanitatis adhuc et pene dixerim sceleris hic adhuc mentio mihi est facienda, quod felici sorte jam tandem penitus exoluit, ubi crudelitate nullo modo a vituperio liberanda impulsus, miserrimos, quibus artis in incunabulis jacentis ex culpa opem jam amplius ferre non valebant, suffocatione, veneno, vel sclopeto vita privare conati sunt, aut in proprio eorum vitam hucusque sustentante incisis e pluribus venis educto sanguine balneum infelici et mortem simul miseriis finem imposituram praeparabant adstantes; quod a magistratu summa caveatur necesse est cura, impossibilitatem enim fugandi hunc atrocissimum morbum felices plures jam curationes vix non penitus repellunt.

En igitur praecipua pro virili a me enumerata auxilia ad hoc malum profligandum depraedicata, posterioribus fors plenaria ejus eradicatio concedetur detegenda, hinc non possum, quin cum *Seneca* dicam *Epist. 64.* „multum adhuc restat operis, multumque restabit: nec ulli nato post mille saecula praeccludetur occasio aliquid adhuc adiijciendi.,,

T h e s e s.

I.

*Mortis causa e capitis laesione in cada-
vere subinde detegitur nulla.*

II.

*Fallibile sistit signum saburrarum in ven-
triculo nausea et vomitus.*

III.

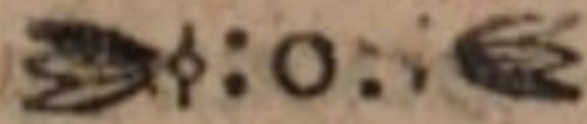
*Ad sensus manifestationem etiam sanguis
confert.*

IV.

*Lactis in mammis praesens secretio est an-
ceps graviditatis signum.*

V.

*Amenorrhoea, aliis signis neglectis, faemi-
nas fetum utero gestare nequaquam
tute indicat.*

VI.

*Stimulorum adhibendorum varietas magni
est in praxi momenti.*

VII.

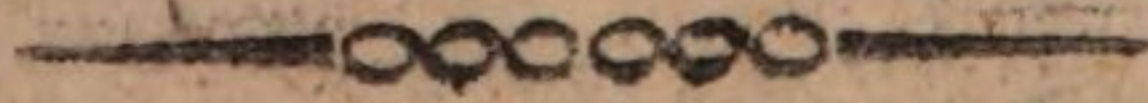
*Congestio activa cum, et sine inflamma-
tione datur, inflammatio vero nun-
quam sine congestione.*

VIII.

Chirurgia internis quoque indiget remediis.

IX.

*Climatis in sanitatem et morbos influxus,
negari nequit.*

E R R A T U M.

p. 65 v. 18 lege: expellere nobis permit-
teret e finibus! — 14. Oleum a Celso etc.

Jakubowski, Jakub Józef,

Commentatio inaug. de hydrophobia

Cracovia 1821

Diss. 788,6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10842233-9